

PERIODIEKE UITGAVE VAN DE NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

 TUINJOURNAAL

VIJFTIENDE JAARGANG NUMMER 3 AUGUSTUS 1998

VOLKSTUINEN

COUNTRY FAIR '98 KASTEEL HUIS DOORN DOORN 10 t/m 13 SEPTEMBER

PRODUCTEN MET EEN VERHAAL

ETEN & DRINKEN, VAKMANSCHAP, BUITENLEVEN EN BUITENSTIJL.

EEN LUSTRUM PROGRAMMA VOL LEZINGEN EN DEMONSTRATIES:

TESSA VAN DAM MERRETT • WALTY DUDOK VAN HEEL

MEUBEL-, PAPIER-, BOEKENRESTAURATIE • MUZIEK • HOEDENMODESHOW

PROEVEN VAN DE VELE HEERLIJKHEDEN • COUNTRY FAIR VEESTAPEL

OPENINGSTIJDEN:

DONDERDAG 10 SEPT. 10.00 - 18.00 UUR

VRIJDAG 11 SEPT. 10.00 - 18.00 UUR

ZATERDAG 12 SEPT. 10.00 - 18.00 UUR

ZONDAG 13 SEPT. 12.00 - 18.00 UUR

TOEGANGSPRIJS: VOLWASSENEN

f 17,50. INCLUSIEF BIJZONDERE

ADRESSEN GIDS EN BEZOEK

MUSEUM HUIS DOORN.

KINDEREN TOT 12 JAAR GRATIS.

ROUTEBESCHRIJVING: LANDGOED 'KASTEEL HUIS DOORN', DOORN (UTRECHT). OP DE A12 TUSSEN UTRECHT EN ARNHEM NEEMT U DE AFSLAG DRIEBERGEN. HIerna VOLGT U DOORN EN DE BORDEN COUNTRY FAIR '98.

INFOLIJN 035-6948555

KORTINGSBON

BIJ INLEVERING VAN DEZE BON BETAALT U **f 15,00** IN PLAATS VAN **f 17,50**
(INCLUSIEF MUSEUM KASTEEL HUIS DOORN) VOOR DE COUNTRY FAIR '98

DEZE BON IS GELDIG VOOR EEN PERSOON, NIET IN COMBINATIE MET ANDERE KORTINGEN.

PERIODIEKE UITGAVE VAN DE NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

TUINJOURNAAL

VIJFTIENDE JAARGANG NUMMER 3 AUGUSTUS 1998

Zit er nog muziek in de volkstuinen?

Na zijn compositie voor zeven harpen en trombone kreeg de heer Philippine een inzinking. Hij kon geen noot meer schrijven. Een muzikvriend raadde hem terug te gaan naar de bron en volksmuziek te maken. Hij deed nooit iets half. Dus ging hij naar een Volkstuincomplex en vroeg een tuin. Er stond nog een Notelarentuin leeg, die niemand wilde, daar de bomen niet gekapt mochten worden. Houdt u van noten? vroeg de directeur van het complex. Ik ken het schrift, zei de componist, ik koop die tuin graag. Hij werkte 's-morgens in de tuin en in de middag schreef hij volksmuziek in het tuinhuis op zijn landje. En na de thee speelde hij wat geschreven was. De lijsters floten mee en de volks-tuindames- en heren waarschuwd en zetten zich te luisteren in de tuin en deden zich te goed aan de noten. Zij waren gelukkig met hun buurman en harkten na het concert de paden en zetten de potplanten weer op hun plaats. Zo werd de tuin een wonder van saamhorigheid. Toen de tuindirecteur de jaarprijs uitreikte aan de Notelarentuin van de heer Philippine sprak hij: Uw tuin is speciaal, driefoudig te genieten. En wel met het oog, het oor en de mond. Uw liefde voor noten zal ons complex bekend maken in het hele land. De heer Philippine bedankte voor de prijs, een zilveren vleugelnoot, en zei slechts van de nood een deugd gemaakt te hebben. Hij dankte alle volkstuinders die hem geholpen hadden. Er zit veel muziek in volkstuinen, zei hij, laat ieder er van genieten.

In dit Tuinjournaal worden volkstuinen in Nederland en daar buiten belicht door onze redacteurs. Na het lezen van het wel en wee van de volkstuin, het tuingenot voor de bovenhuisebwo-ner, en de bedreiging doordat Nederland, als we niet oppassen, één grote stad wordt, stellen wij de vraag: Zit er nog muziek in de volkstuinen? Om over na te denken terwijl wij luisteren naar *Le Jardin sous la Pluie* van Claude Debussy, of een ander volkstuinliedje.

foto: Leo den Dulk

Jan van Hoften

Voorwoord	1
Inhoud	2
Van het Tuinhuis - Financiën NTs	3
Donateursschappen NTs	4
Prijswinnares opent eigen 'kindertuin'	5
Symposium 'Werken aan Arcadië'	7
Tuinkalender	8
Stipendium NTs en Walenburg	11
Column - <i>Peter Yvon de Vries</i>	13
Openbaar groen: Het Westbroekpark in Den Haag - <i>Eric Blok</i>	15

Volkstuinen - vroeger en nu

De Floratuin van C.P. Broerse - <i>Arend Jan van der Horst</i>	24
'Op de tuin' - Een kleine geschiedenis van de volkstuin - <i>Erik de Jong</i>	26
De volkstuin als cultuurelement - een waardebeoordeling - <i>Leo den Dulk</i>	32
Een stadstuin of een volkstuintje? - een volkstuinbezitster	36
Werken in de Schooltuin - G. Bleeker - <i>Marian Lenshoek</i>	39

Series

Kwekersportretten: Dick Degenhardt - <i>Leo den Dulk</i>	44
Aangesloten kwekers: Flora Nova	48
Historisch Plantgoed: pioenen en papavers - <i>Leo den Dulk</i>	56
Human Interest: Evert Jan van Beek - <i>Leo den Dulk, Trees Nolte</i>	61
Recensies	49
Tuinjournaal Classified	58
Volgend Tuinjournaal	64
Colofon	65

Omslag: Maartje Geels, *Hollandse Hoogte*, 1997

VAN HET TUINHUIS VOOR DE GOEDE ORDE

Financiën NTs nog steeds kerngezond

In de vergadering van het Algemeen Bestuur van 15 juni is de jaarrekening 1997 vastgesteld. Gelukkig konden we opnieuw een flink batig saldo boeken (ruim f 40.000), maar helaas moesten we constateren, dat dit méér dan f 30.000 lager is dan in 1996 en ca. f 60.000 lager dan in 1995! We zitten dus nog wel goed, maar de neergaande trend baart ons toch zorgen.

Belangrijke oorzaken van deze terugloop zijn:

- het is voor het eerst in de geschiedenis van de NTs, dat de ontvangsten uit hoofde van donaties lager waren dan in het voorgaande jaar; een daling van f 370.000 naar f 365.000 is weliswaar niet dramatisch, maar het is toch een teken aan de wand.
- als gevolg van dalende aantallen bezoekers liep het tekort op de exploitatie van Walenburg op tot ruim f 18.000 en was daarmee bijna f 10.000 hoger dan in het voorgaande jaar.
- op diverse andere posten kon de NTs zich niet onttrekken aan stijgende kosten; ook al is de inflatie op dit moment laag, over de periode van 5 jaar waarin de minimum donatie niet is verhoogd, zijn we toch geconfronteerd met een prijsstijging van meer dan 10%.

We kunnen desondanks vaststellen dat onze reserves nog steeds een fraai beeld vertonen: in 1997 is voor bijna f 75.000 besteed aan tuinrestauraties, de publicatie

van het boek *Nederlandse Tuinarchitectuur IV* en een jaarlijks stipendium. Ook is uit het Walenburgfonds geput om de tuin in optimale conditie te brengen; dit zal in 1998 worden voortgezet, met name om de rozentuin weer in goede vorm te brengen. Voor 1998 is al beslist om ca. f 90.000 beschikbaar te stellen voor tuinonderzoek en restauratie; daarnaast zijn er nog enkele vrije reserves om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen.

Kortom, de financiële situatie van de NTs is nog steeds kerngezond. Het spreekt echter vanzelf dat wij bij een batig saldo van ca. f 40.000 niet kunnen doorgaan met jaarlijkse subsidies van f 75.000 of meer. We moeten dus streven naar hogere inkomsten en/of lagere uitgaven. We hopen dat de resultaten van het lopende donateursonderzoek ons daarvoor de nodige impulsen zullen geven, opdat de NTs ook in de toekomst haar werk kan blijven verrichten.

ir. M. Kamps
-penningmeester-

Het werven van 1 of 2 (en meer) nieuwe donateurs belonen wij met een geschenk!

Als blijk van waardering voor uw steun door het aanbren-
gen van 1 OF 2 (EN MEER)
NIEUWE DONATEURS in
1998 kunt u van ons
twee nieuwe premies
ontvangen. • Wanneer
U 1 NIEUWE DONATEUR aan-
meldt en de betaling is door ons
ontvangen, dan krijgt u een setje
met 4 PRACHTIGE DUBBELE WENSKAAR-
TEN VAN DE KASTEELTUIN WALENBURG
cadeau. Iedere kaart toont een ander
seizoen gefotografeerd door Marijke Heuff.

• Brengt u op één en dezelfde datum 2 NIEUWE DONATEURS tegelijk aan dan kunt u genieten van het boekje DE TUIN, een poëzie-bloemlezing door Jeanne van Leeuwen-Egberts. Ook dit geschenk sturen wij u nadat beide nieuwe donateurs hebben betaald.

Geef een jaar lang het Nts donateurschap cadeau!

Ongetwijfeld kent u in uw vriendenkring en familie men-
sen met hart voor tuinen en het behoud ervan. Geeft u
eens bij een of andere feestelijke gelegenheid EEN DONA-
TEURSCAP CADEAU. Ook dan hebt u recht op een van de
premies. Wij zijn dankbaar voor iedere nieuwe donateur die
door u bij ons binnenkomt. Daarom krijgt u als aanbren-
ger of schenker EEN CADEAU! De minimum bijdrage voor een
donateurschap per kalenderjaar is f 42,50.

Verder bieden wij:

• Het JUNIORENDONATEURSCAP: jongeren beneden de 27 jaar kunnen voor f 25,- donateur worden. • HET MEERJARENDONATEURSCAP: voor slechts f 170,- bent u automatisch vijf jaar lang donateur waarvan 1 jaar gratis. • Maar natuurlijk kunt u ook gewoon UZELF opgeven: voor minimaal f 42,50 per kalenderjaar bent u lid. Daarvoor kunt u met uw tuinpas gratis 200 privétuinen door heel Nederland bezoeken en ontvangt 4x per jaar het Tuinjournaal. Voor informatie en opgave kunt u contact opnemen met het secretariaat van de Nederlandse Tuinenstichting, Herengracht 476, 1017 CB Amsterdam, tel. 020-6235058, fax 020-6385851 (zie ook pag. 11).

Een hangmat in de mijmertuin

Kindertuin van Noë Roostee geopend bij Jan Boomkamp Gardens

Ontwerptekening Noë, 1996

Noë uit Oosterbeek moet wel een zeer poë-
tisch meisje zijn. Zij ontwierp in het kader
van een wedstrijd, uitgeschreven door de
Nederlandse Tuinenstichting, een schitteren-
de tuin. In haar tuin kun je ideeën opdoen bij
een mooie vijver, wandelen langs een gemaaid
gazon en versjes schrijven in een hangmat.
Wij zagen de planten, uitgezocht door Noë,
met veelbelovende knoppen en wij - de voor-
zitter van de NTs, onze eindredactrice,
natuurlijk de prijswinnares, haar plantenmin-
nende moeder en haar zus - waren even stil
van de schoonheid en rust die uitgingen van
de door Noë ontworpen en door Jan Boom-
kamp Gardens in Borne aangelegde tuin.
Ik denk dat de bezoekers van dit unieke tuin-
centrum die deze tuin zien en voelen wat wij
voelden best eens kunnen zeggen: zo een
rustgevend tuin wil ik ook wel. Er staat wel
'kindertuin' bij, maar wat zegt zo'n bordje?
En die bezoeker, wed ik, gaat na wat schom-
melen in de hangmat, enthousiast naar Jan
Boomkamp en bestelt precies zo een tuin.
Met vijver, plantenborders, boom en doe
maar twee hangmatten, dan kunnen we

samen van alles genieten.

Het is een tuin om verliefd op te worden.
Dat voelde ik toen Noë de schaar ontving van
Pr-man Ruurd Hallema en het lint doorknip-
te om de tuin officieel te openen.
Allen feliciteerden Noë en zij kreeg een fraai
plantenboek en - hoe kan het anders hier -
een prachtige plant. Wij mochten de tuin
betreden. Ik ging natuurlijk meteen even in
de hangmat lig-
gen en er waaide
zo maar een
tuingedichtje
op mij toe:

*Ik lig in Noë's tuin te dromen,
die hangmat was een goed idee
om lekker eens tot rust te komen:
Tuingroeten en bedankt, Noë.*

Jan van Hoften

Bij Jan Boomkamp Gardens, Hesselerweg 9 in Borne, vindt u een zeer uitgebreid tuinplanten assortiment (4000 soorten) en kunt u zo'n 50 model- en thematuinen bezoeken. Jan Boomkamp Gardens is als kweker aangesloten bij de NTs. Als donateur krijgt u op vertoon van uw tuinpas 10% korting op het plantmateriaal. Het Tuincentrum is dagelijks geopend ma t/m do 8-18 uur, vrij 8-21 uur, za 9-17 uur, zo 10-17 uur. Int. 074-2664181, fax 074-2667995.

Noë in haar echte 'kindertuin' foto: De Twentsche Courant Tubantia

*Botanische bollen
Knollen
wortelstokjes*

*Verkoop van 'n beetje
tot grote hoeveelheden.*

Prislijst gratis?

Joke Willemse.

willemse-handgraaf
meerweg 69 - 1764 kj breezand
☎ 0223 52 2528 ☐ 0223 52 2925

*Sinds 1969
Oogst 1990
Op 1991
spuis*

Wij hebben een grote kollektie tuinbanken en -tafels in gietijzer.

carabas
klassieke banken

De elegante en stijlvolle vormgeving in duurzame materialen betekent een unieke decoratie in tuin, park en op terras.

BRAAK 2a 5512 CC VESSEM 0497 - 591959

De kasteeltuinen van Bouvigne

Her gehele jaar kunt u de kasteeltuinen van Bouvigne bezoeken, met in ieder jaargetijde een andere aanblik. Er zijn drie verschillende typen tuinen te bewonderen: een Franse, Engelse en Duitse tuin.

Openingstijden:

U kunt de tuinen van Bouvigne (Bouvignelaan 5, Breda) bezoeken van maandag t/m vrijdag tussen 09.00 en 16.00 uur.

Dagkaarten: f1,- p.p.

Seizoenkaarten: f5,- p.p.

De gebouwen zijn NIET toegankelijk voor tuinbezoekers.

Bereikbaar met BBA lijn 3 (Ginneken) en 130

Symposium 'Werken aan Arcadië'

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de *Stichting tot Behoud van Particulier Historische Buitenplaatsen* (Stichting PHB) vinden er in 1998 een aantal bijzondere activiteiten plaats. In samenwerking met de *Nederlandse Tuinenstichting*, het *Tuinhistorisch Genootschap Cascade* en *Museum Beeckestijn* wordt het symposium georganiseerd 'Werken aan Arcadië', de toekomst van historische tuinen en parken; behoud, beheer en herstel. Het symposium is gericht op het verbreden en het uitwisselen van de kennis op het gebied van de tuin, park en landschapsarchitectuur, in het bijzonder de aanleg van parken en tuinen bij monumentale buitens, villa's en openbare gebouwen daterend uit de 17de tot en met de 20e eeuw. Essentieel hierbij is dat de buitenplaatsen een complex vormen van huis, tuin en park. Deze zijn vaak ontstaan uit één ontwerp, maar ook in latere ontwerpen of aanpassingen vormt de relatie tussen huis, tuin en park het uitgangspunt. Het symposium bestaat uit een kennis- en een *publieksdag*. Op de z.g. *kennisdag* (woensdag 7 oktober) worden de deskundigen met elkaar in contact gebracht om over de praktijk van het behoud, het beheer en het herstel van historische tuinen en parken van gedachten te wisselen. Uitgangspunt hierbij vormen de door verschillende ont-

werpers vervaardigde plannen van tuin en het park van Museum Beeckestijn. Op de *publieksdag* (donderdag 8 oktober) worden lezingen gegeven en zullen de uitkomsten van de eerste dag worden gepresenteerd. Een bezoek aan tuin en park van Museum Beeckestijn onder deskundige leiding vormt onderdeel van het programma.

De heer *mr. G.W. van Herwaarden*, hoofdredacteur van het Jaarboek 1998 van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg gewijd aan buitenplaatsen, is dagvoorzitter. De volgende sprekers zullen het woord voeren:

- *Drs. R. de Jong* (Rijksdienst voor de Monumentenzorg): 'Historische tuinen en parken, erfgoed met een eigen restauratiefilosofie?', onder het motto 'Behouden gaat hier voor vernieuwen'.
- *Dr. E.A. de Jong* (VU Amsterdam): 'Oord van Eden, oord van heden'. De esthetica van de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur.
- *Ir. P. van Oosterhout* (Stichting PHB): 'De bronnen en de praktijk van herstel'.
- Ir. E.M.J. Blok* (tuinhistoricus en tuin- en landschapsarchitect): 'Hovenierskunst: de vervolmaking van tuin en park'.
- *Drs. C.S. Oldenburger-Ebbers* (LU Wageningen): 'Het 'ideale' Beeckestijn en de Vergulde Ananas'.

Voor de *publieksdag* op 8 oktober kan men zich aanmelden door naam en adres op te geven en f 95,- over te maken naar: 'Werken aan Arcadië', Postbankrekening nummer 790.48.05, correspondentieadres: Museum Beeckestijn, postbus 465, 1970 AL IJmuiden, onder vermelding van 'Publieksdag'. De aanmeldingen worden op volgorde van binnenkomst van genoemd bedrag behandeld. De geplaatste deelnemers krijgen een bevestiging van hun inschrijving.

Museum Beeckestijn
in Velsen-Zuid

TUINKALENDER

Hierin wordt een selectie van nagekomen evenementen opgenomen. Raadpleeg voor een uitgebreid overzicht de Tuinkalender in het Open Tuinen Boekje 1998 en Tuinjournaal 2.

Augustus

- 1 t/m 31 aug **Openstelling privétuin Oudolf**, Broekstraat 17, Hummelo. Open 10-16 uur, entree f 5,-. **Inl. 0314 - 381120**
- 8 & 9 aug **Jubileumviering Tuindagen Krijn Spaan**, Kromme Rade 5 te Kortenhoeft. Aparte vaste planten en bijzondere eenjarigen. Open 10-17 uur, entree f 3,50. **Inl. 035-6562171.**
- 15 aug **Open tuindag Hof van Walenburg**, Langbroekerwetering A 29, Langbroek. Met kwekers. Thema: hosta's en vaste geraniums. Open 10-17 uur, entree f 7,50, donateurs NTs, f 5,-. **Inl. 020-6235058.**

- 15 & 16 en 22 & 23 aug **Tuinen achter de Monumenten**, Bovenstraat 2, Bronkhorst. Vijf tuinen achter 17de-eeuwse façaden te zien. Open 11-17 uur, entree f 10,00. **Inl. 0575-45123123**
- t/m 31 aug **Vazen Knopen Staken** op het Muiderst, Herengracht 1 te Muiden. Sculpturen van Sjoerd Buisman en Heleen Levano. Open ma t/m vr 10-17 uur, za & zo 13-17 uur. **Inl. 0294-261325.**
- t/m sept **Open tuin van Elly Wagner**, Zuideruitweg 58, Wijdenes. Klassiek ingerich-

te tuin met rozentuin en uitgebreide collectie Italiaanse terra cotta. Open vrij 13-17 uur, za 11-17 uur. **Inl. 0229-503227**

- t/m 31 okt **Expositie in en over Tuinen Mien Ruys**, Dedemsvaart Moerheimstraat 78 Dedemsvaart. Open ma t/m za 10-17 uur, zo 13-17 uur, entree f 10, CJP/65+pas f 8,50, 4-14jaar f 5,50. **Inl. 0523-610101.**

September

- 5 & 6 sept en 3 & 4 okt **Grassendagen kwekerij Oudolf**, Broekstraat 17, Hummelo. Open 10-16 uur, entree f 5,-. **Inl. 0314 - 381120 .**
- t/m 6 sept **2. Internationales Gartenfestival 'Die Niederlande zu Gast im Gartenreich Dessau Wörlitz'**. Tuinfestival met allerhande activiteiten als lezingen, tuindagen, concerten, tentoonstellingen, markten etc. Voor informatie en/of programmaboekje: Kulturstiftung Dessau Wörlitz, Schloss Grosskühnau, 06846 Dessau, **tel. 00.49.(0)340.64615-41 fax 00.49(0)340.64615-10 of Orangerie Oranienbaum, tel. 00.49.(0)34904.28110.**
- 3 sept **Lezing Hanneke van Dijk**, auteur van de bekende Gottmer-reisgiden, over 'De mooiste tuinen in Nederland' in 'De Tuinspiegel' van Karen de Keizer, depot van de NTs, Hoflaan 38 te Rotterdam. **Inl. 010-4142029.**
- 4 t/m 6 sept **Dahliashow** in Botanische Tuinen, Fort Hoofddijk, Budapestlaan 17, Utrecht, entree f 7,50. **Inl: 030-2535455**
- 5 & 6 sept **Tentoonstelling De betekenis van een Overijsselse Havezate als landschappelijke eenheid** in Kasteel Weldam in Markelo. Met exposanten, concerten en lezingen. Open 10.30 - 17.30 uur, entree f 10,-. **Inl. 0547-272647**
- 8 sept **Groependag Walenburg en Hindersteyn**. De laatste van dit seizoen. Dit jaar werd de donateurs en andere tuinliefhebbers

voor het eerst de mogelijkheid geboden op de jaarlijks georganiseerde groependagen Walenburg ook een andere bijzondere tuin in Langbroek te bezoeken: Ridderhofstad Hindersteyn. Op afspraak is een gecombineerde rondleiding mogelijk. Kosten f 100,- per groep plus f 15,- p.p. (donateurs NTs f 10,-). Tegen het normale tarief van f 50,- per groep plus f 7,50 p.p. (donateurs NTs f 5,-) bezoekt u alleen Walenburg.

Inl en/of reservering: mevr. Stolker, tel/fax 030-6922659.

- 12 sept **Open tuindag Hof van Walenburg**. Met kwekers. Thema: Helleborus en Clematis. **Inl. zie aug.**

- 12 sept **Open Monumentendag** met als thema oude materialen en hun vakkundig onderhoud. Voor informatie over dagprogramma's kunt u contact opnemen met plaatselijke VVV's of de Monumentenkrant raadplegen die in aug wordt uitgegeven.

Voor een up-to-date overzicht raadpleeg de **Open Monumenten website:**

www.bouwfonds.nl

- 19 en 20 sept **Moestuindagen Hex**. → Kasteel Hex, Heers, België. 2 ha moestuinen, fruitkwekers, rozenkwekers. Open 10-18 uur, entree f 17,-, tot 12 jr gratis. Geen honden. **Inl. 00.32.(0)12.747341.**
- 24 sept **Cascade-excursie** speciaal voor de leden van Tuinhistorisch Genootschap Cascade.
- t/m 11 okt **Tentoonstelling Leiden-Wenen: een plantenband** in Hortus Botani-

cus Leiden, Rapenburg 73, Leiden. Open ma t/m za 9-17 uur, zo 10-17 uur, entree f 5,-. **Inl. 071-5277249.**

Oktober

- 7 & 8 okt **Symposium 'Werken aan Arcadië'** op Beeckestijn te Velsen, georganiseerd door St. PHB, NTs en Cascade. Voor meer informatie en opgave zie pag. 7.
- 10 okt **Kruidhof Fruitdag** met speciaal aandacht voor de oude fruitrassen, waaronder de Notarisappel en Seedling. I.s.m. Pomologische Vereniging. De Kruidhof, Schoolstraat 29b, Buitenpost. Open 9-17 uur, entree f 6,-. **Inl. 0511-541253.**
- 9, 10 & 11 okt **Tuindagen van Beervelde**, Park van Beervelde, 9080 Beervelde, België (vlakbij Gent). 20 ha. Engels landschapspark. Exposanten met bijzonder sortiment planten en tuinornamenten. Open 10-17 uur, entree BF 250. **Inl. 00.32 (0)9.3555540.**
- t/m 15 nov **Tuinen Verbeeld** in de Nationale Plantentuin van België, Domein van Bouchout, 1860 Meise, België. Geschiedenis van de Europese tuinarchitectuur van de 19de tot de 20e eeuw. Open 13-16.30 uur, zo- en feestdagen tot 18 uur, gesloten op vrij. Groepsbezoek met rondleiding op tel. afspraak. **Inl. 00.32.(0)2.2693905.**

Voor de echte tuinliefhebber

Exclusieve
vaste en
éénjarige
planten.

Krijn Spaan

Kwekerij / Hoveniers

Kromme Rade 5, Kortenhoeft, 035 - 656 21 71

Catalogus bestellen? f 8,50 overmaken op postbank nr. 41943.

Onze showtuin is
vanaf eind april
te bezichtigen

In mei zijn wij
ook geopend van
19.00 - 21.00 uur

TUIN TOURS voor Professionals en Liefhebbers

TUIN TOURS – zorgvuldig georganiseerde reizen naar het buitenland met een compleet programma, waarin bezoeken aan particuliere tuinen, parktuinen, botanische tuinen, kwekerijen en culturele aspecten.

Met uw eigen Tuinclub of Vereniging op reis?
Een geheel op u toegesneden excursie is mogelijk.

Bel voor informatie/brochure:
ma-za: 09.00-17.30 uur

TUIN TOURS
Kleine Oord 179
6811 HZ ARNHEM
tel.: 026-3513352

Exclusieve Tuindecoraties

Voor echte tuinliefhebbers is het zeker de moeite om de reis naar het kleine dorpje IJsselmuiden te maken gelegen bij de Hanzestad Kampen.

U vindt daar:

- een unieke collectie tuindecoraties o.a. zonnewijzers, Nederlands grootste collectie (100 modellen);
- een schitterende collectie bronzen beelden (van hoogstaande kwaliteit);
- een grote keuze in tuinverlichting waaronder kristalverlichting;
- tuinbeelden: keuze uit duizenden stuks;
- tuinmeubels van teak, iroko, milieuvriendelijk robiniahout, enz.

Voor de echte tuinliefhebber
zeer de moeite waard
rond te dolen op ons
15000 m² grote tuincentrum.

TUINCENTRUM
Koster

Oosterlandweg 2,
8271 AP IJsselmuiden
Tel.: 038-3312211
Fax: 038-3327987

Stijlvolle tuinontwerpen en beplantingsplannen

Rembrandtlaan 47 - 2215 CJ Voorhout
Tel.: (0252) - 23 13 30
Fax: (0252) - 23 13 30

NTs Stipendium

Ter gelegenheid van het derde lustrum van de Nederlandse Tuinenstichting werd in 1995 een *stipendium* in het leven geroepen, dat tot doel heeft:

- stimulering van het doen van onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur uit de periode 1850 - heden in de ruimste zin van het woord;
- stimulering van kennisvermeerdering, resp. kennisoverdracht met betrekking tot behoud, beheer en restauratie vanuit tuin- en landschapsarchitectonisch oogpunt waardevolle objecten uit de periode 1850 - heden, en/of historisch onderzoek te dien aanzien.

Het stipendium is bedoeld voor afgestudeerden op het gebied van de tuin- en landschapsarchitectuur, in het bijzonder de geschiedenis daarvan en/of de problematiek van beheer, behoud en restauratie van tuinen, alsook voor zeer deskundige leken op het gebied van tuin- en landschapsarchitectuur.

Het bestuur van de NTs beoordeelt de binnengekomen aanvragen en beslist over de uiteindelijke toekenning. De sluitingsdatum voor aanvragen is dit jaar vastgesteld op 1 oktober.

Nadere informatie over de aanvraagprocedure en de aan het stipendium verbonden voorwaarden worden op desbetreffend verzoek aan belangstellenden toegezonden door het secretariaat van de Nederlandse Tuinenstichting, Herengracht 476, 1017 CB Amsterdam, tel. 020-6235058, fax 020-6385851.

Walenburg-bijdrage

Bij dit Tuinjournaal treft u weer een acceptgiro aan met ons verzoek voor een vrijwillige bijdrage voor het behoud van de *Hof van Walenburg*, de tuin die de NTs sinds 1987 met veel zorg onderhoudt. Teruglopende bezoekersaantallen zijn echter een algemene tendens en dit geldt ook voor Walenburg. Het zal u duidelijk zijn dat een tweeduizendtal (in 1997) bezoekers per jaar onvoldoende is om te voorzien in dekking van de kosten die het onderhoud van een dergelijke tuin vergt. Voor iedere bijdrage zijn wij u daarom zeer erkentelijk!

Donateurs werven donateurs

Vanaf 1 augustus krijgen nieuwe donateurs tot het eind van het kalenderjaar een *kennismakingskorting*... dus ook de donateurs die nog door u worden aangemeld. Voor slechts f 27,50 ontvangen zij vanaf 1 augustus tot 31 december 1998 het Open Tuinen Boekje en Tuinjournaal 4 (novembernummer). Uiteraard kunnen nieuwe donateurs ook de volledige jaarbijdrage van f 42,50 betalen. Dan ontvangen zij ook nog Tuinjournaal 2 (mei) en 3 (augustus).

*De Hof van Walenburg te Langbroek
foto: Julia Voskuil*

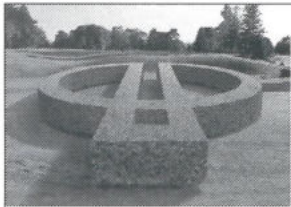
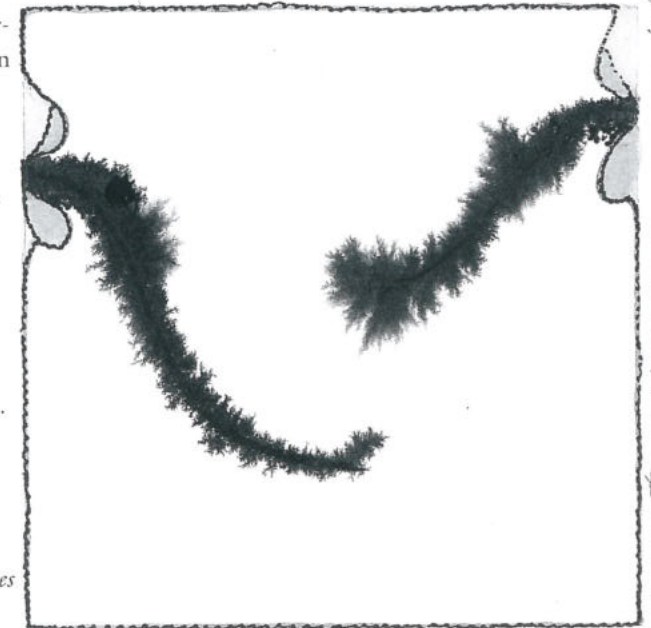
Huis- of naakt

Waarschijnlijk ben ik de enige die dit jaar regelmatig de enige echte Hemelvaartsoep heeft gemaakt. Weliswaar is het recept familiegeheim, maar ik ruilde het dit voorjaar met een kromgetrokken Gelders boertje voor een door mij gedrukt boek. Inmiddels is de brave borst opgenomen in een verzorgingstehuis. De soep is te smakelijk en te rechtvaardig om in vergeetelheid te raken - nooit geweten dat er rechtvaardige soep bestond. Bovendien voedzaam en goedkoop, actueel en hip want ook bijzonder milieuvriendelijk.

Het belangrijkste ingrediënt is slak; huisje- of naakt. Zoals bekend zijn er vier periodes waarin men ze makkelijk raapt: bij zonsopgang, zonsondergang en vlak voor en na een regenbui. Zonsopgangslakken zijn het lekkerst omdat ze 's nachts hun buikje vol hebben gegeten. Voor vier personen rape men circa veertig slakken (huis- of naakt) en kookt ze met een afgestreken eetlepel zout vijf minuten in een liter regenwater. Voeg een half pond onbespoten en fijngehakte brandneteltoppen toe, vier laurierblaadjes, drie gekneusde jeneverbessen en een mespuntje cantharelpaper. Laat de soep afkoelen en werk het zwikje door een panty (boertje prefereerde overigens een gedragen nylonkous) of een fijnmazige zeef. Peuter het geslonken vlees uit de huisjes en snijd het net als de ingeklonken naaktslakken in stukjes. Breng de bouillon opnieuw aan de kook. Versnipper twee biologisch-dynamisch geteelde uien plus een goed gewassen, forse prei en voeg de groente samen met het slakkenvlees al roerend toe. Hard en snel doorkoken en bijtgaar serveren in een voorverwarmde kom of bord. Heerlijk met in olijfolie gebakken blokjes oud brood. (Oud brood is niet hard, géén brood dat is pas hard). Enkele druppels *Angostura*, een aromatisch kruidenbittertje gewonnen uit gentiaan, geven het geheel een exotisch parfum.

Nota bene: die druppels maken geen deel uit van het oorspronkelijk familierecept; mijn boertje gebruikte simpelweg Maggi. Heeft u gewetensproblemen, denk dan aan het aloude adagium: Een oog om een oog, tand om tand. Wie z'n billen brandt moet op de blaren zitten. Dus: eigen schuld, dikke soep. Moeten ze de zaailingen maar niet opslijmen.

Peter Yvon de Vries

Tuinvakwerk in de beste Engelse tradities.

Advies

Ontwerp

Aanleg

Onderhoud

Renovatie

Groengroep heeft zich toegelegd op het ontwerpen, aanleggen en onderhouden van tuinen met veelal een onmiskenbaar 'Brits' accent, dus met veel weelderig groen, harmonieuze kleurencombinaties en een intieme, nostalgische sfeer. Bij Groengroep ontmoet u uitsluitend enthousiaste, goed opgeleide vakmensen. Dat enthousiasme vindt u terug in het eindresultaat: uw tuin. Bovendien bent u bij Groengroep altijd verzekerd van een deskundig advies, een perfecte uitvoering en deskundig onderhoud.

P.S. Groengroep is lid van Tophoveniers, Nederlands eerste vereniging van kwaliteitshoveniers met een eigen kwaliteitskeur-

merk. Dus tuinvakwerk is gegarandeerd.

Vraag vrijblijvend informatie aan. Of kom gewoon eens langs!

GROENGROEP BV
Reyerskoop 78, Boskoop
Tel. 0172-216732

Creativiteit en kwaliteit zijn bepalend voor onze collectie tuinornamenten

De loden, bronzen en (hard)stenen ornamenten uit Nederlandse en Engelse ateliers staan opgesteld in de ca. 1 ha. grote landelijk een bosrijke tuin van Ton van Rijsbergen.

BON TON

tuinornamenten

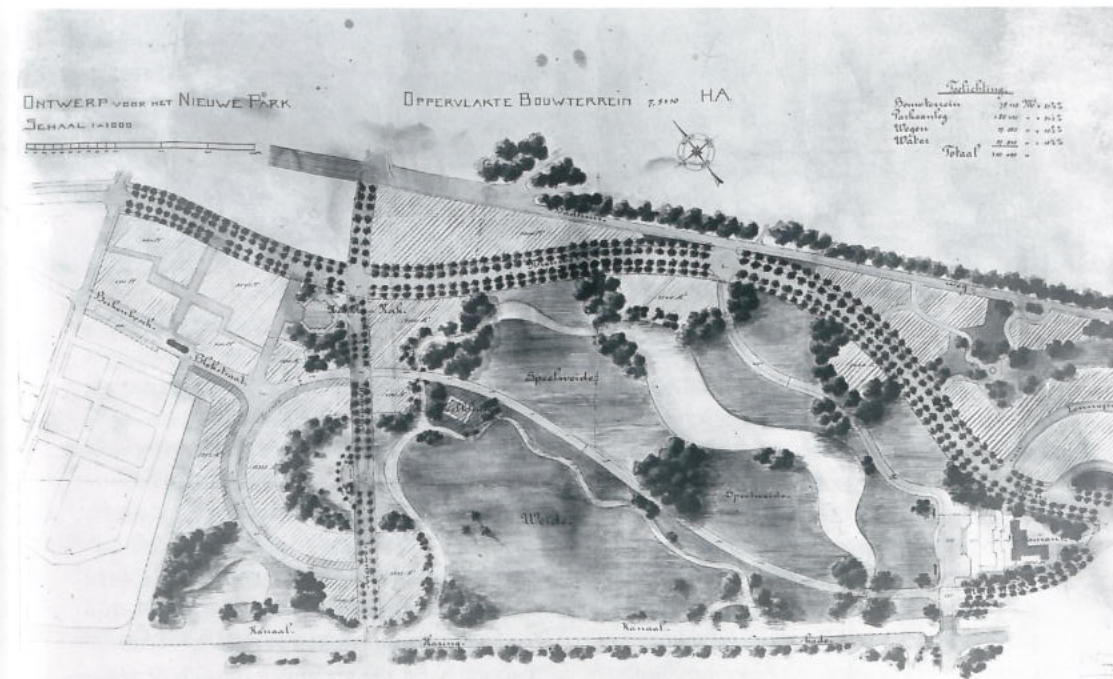
Wildenborchseweg 13 (verbindingsweg Vorden-Lochem) 7251 KB Vorden Telefoon 0575-556763
Internet www.bon-ton.nl

open: dinsdag t/m zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur

Historische parken staan momenteel in veel ste-
den onder grote druk; er worden herinrichtings-
en renovatieplannen gemaakt om het versleten
groen op te knappen en met nieuwe functies het
publiek weer naar het park te trekken. In som-
mige gevallen komen de historische waarden
daarbij wel erg op de achtergrond en is er sprake

van een (dreigende) aantasting van een uit
cultuurhistorisch en tuinhistorisch oogpunt
waarddevol object. De Nederlandse Tuinenstich-
ting tracht in dergelijke gevallen beleidsmakers
en -beslissers op andere gedachten te brengen. Zo
ook bij het Westbroekpark in Den Haag, belaa-
st met weinig resultaat.

Het Westbroekpark Strijd tegen aantasting verloren

Ontwerptekening Nieuwe Park in Den Haag van Pieter Westbroek, 1920 (Uit: Speciale Collecties BLUW)

In het begin van de jaren twintig van deze eeuw werd in Den Haag begonnen met de
aanleg van het Nieuwe Park, dat later het Westbroekpark zou gaan heten. Het
beschikbare terrein lag tussen Den Haag en Scheveningen en door zijn aansluiting
op de Scheveningse Bosjes en de Nieuwe Scheveningse Bosjes, die op hun beurt weer
aansluiten op Sorghvliet en het Hubertuspark, ontstond een uitgestrekte groene zone
vanaf het centrum van Den Haag tot aan de Waterleidingduinen.

the five seasons decoration

tuinliefhebbers die voor
kwaliteit kiezen

- Tuindecor van kunstenaars
- De wereldberoemde Toscaanse
Terracotta potten vindt u in
Impruneta en bij ons!
- handgemaakt
- voor binnen en buiten
- vorstbestendig
- duur en duurzaam

kerkweg 40 beekbergen
tel. 055-5062981 fax 055-5063921
open op afspraak
tevens tuinarchitectensprekkuur

Terracottapotten die een leven lang mee gaan.

Al in uitbreidingsplannen van 1902 en 1908 was op dit terrein een park gedacht. In 1913 werd op het terrein een landbouwtentoonstelling gehouden en pas hierna begonnen de parkplannen definitieve vormen aan te nemen. Zowel door de gemeentelijke Dienst Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting als door de Afdeling Gemeenteplantsoenen werd in 1920 een ontwerp gemaakt. In 1922 werd op advies van de vooraanstaande tuinarchitect H.A.C. Poortman gekozen voor het ontwerp van Gemeenteplantsoenen. Dit plan was gemaakt door de directeur van deze afdeling, *Pieter Westbroek* (1863-1926). Hij was in 1880 in dienst van de gemeente gekomen en in 1907, bij de oprichting van de afdeling Plantsoenen, tot directeur benoemd. Vanuit deze functie werd hij onder meer betrokken bij de realisatie van de tuin van het Vredespaleis (1913), bij de omvorming van de buitenplaatsen Vreugd en Rust (1918) en Marlot (1919) tot openbaar park en bij de detaillering van het Zuiderpark in Den Haag (vanaf 1920). Westbroeks ontwerp voor het *Nieuwe Park* was uitgevoerd in landschapsstijl en ging uit van het 'behoud van de aanwezige natuurlijke gegevens en heerlijke vergezichten'. Het park kwam ingeklemd te liggen tussen het kanaal naar Scheveningen, een gebogen allee (Cremeweg) en bebouwing langs de Nieuwe Parklaan en de Nieuwe Duinweg. Centraal in het park werd een grote slingerende waterpartij, uitlopend in een slingerende beek, gesitueerd met aangrenzende speelvelden en weiden. Het geheel werd aangekleed met boomgroepen en solitaire bomen. Ook werd een zogenaamd 'melkhuis' in het park gebouwd, waar de bezoeker zich aan een glaasje melk kon laven en zich met zicht op grazend vee kon verpozen. Het verheerlijkte landleven, kenmerkend voor de landschapsstijl, kwam hier volledig tot zijn recht. Na het overlijden van Westbroek in 1926 kreeg het park, als eerbetoon aan de man die zo veel voor het Haagse groen had betekend, zijn naam.

Verminking

Door Westbroeks opvolger bij de gemeentelijke Afdeling Plantsoenen, S.G.A. Doorenbos, werd in 1948 op de grote weide een tentoonstelling van siergewassen ingericht. Dit gebeurde naar aanleiding van het 50-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Op deze plaats werd later het inmiddels internationaal bekende rosarium ingericht. Vanaf 1961 vinden hier jaarlijks internationale rozenkeuringen plaats, waarbij kwekers uit vele landen hun nieuwe producten inzenden. Ook is er een speciaal voor het publiek ingericht gedeelte waar jaarlijks 20.000 rozen, voorzien van naambordjes, in 300 bedden staan te bloeien.

Hoewel het Westbroekpark er niet speciaal voor was ingericht, werd het wel veelvuldig gebruikt voor sport en spel. De Korfbalvereniging Scheveningen speelde vele jaren op het gras in het park. Voor elke wedstrijd werden er velden uitgezet met lint en losse korfpalen, na de wedstrijd werd alles keurig opgeruimd. Een nadeel vormden de sierlijke glooiingen van het park, waardoor het speelveld nooit geheel horizontaal kon liggen. In het begin van de jaren negentig ontstond dan ook het grote verlangen om een permanent speelveld van kunstgras in het park aan te leggen, dat bovendien exact waterpas zou zijn.

Aangezien er al drie decennia geen geldig bestemmingsplan voor het park bestond, begon de gemeente met spoed de procedures hiervoor op te starten met het doel om in het nieuwe plan een gedeelte als 'sportvoorziening' aan te wijzen en daarmee het kunst-

grasveld mogelijk te maken.

Het park met omgeving was op dat moment al door de gemeente aan de minister van WVC voorgedragen als beschermd stadsgezicht met als reden onder meer: 'De schaal, structuur en beeldbepalende bebouwing in relatie tot het water en de uitgestrekte gevarieerde groengebieden geven aan de verschillende delen van het gebied rondom het Westbroekpark en het Belgische Park (een villapark, EB) haar bijzonder ruimtelijke

kwaliteit. Het hier omschreven gebied is van belang wegens bijzonder landschappelijke, stedenbouwkundige, cultuur- en architectuurhistorische waarden'. Als waarden van het park werden onder meer genoemd: de ligging als onderdeel van een uitgestrekt groengebied en de versterking van de villaparkachtige bebouwing in de omgeving en van de Nieuwe Parklaan. Het nieuwe sportveld was weliswaar aan de rand van het park gedacht, maar zou toch de zorgvuldig door Westbroek ontworpen eenheid verminken, waarvan ook de randen van het park, met name door de aangebrachte glooiingen, deel uitmaken. Vooruitlopend op het bestemmingsplan probeerde men het bewuste veld alvast aan te leggen, hetgeen bij kort geding door de Wijkvereniging Witte Brug werd verhinderd.

foto's: Westbroekpark anno 1998

Plantencentrum

THE SECRET GARDEN

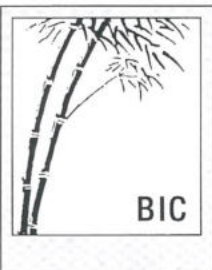
- Gespecialiseerd in diverse boomvarens en andere bijzondere, exotische en winterharde planten.
- Met zorg geteeld bij bevriende kwekerijen in Frankrijk en Engeland.
- Door ons rechtstreeks van deze kwekerijen betrokken en verder met liefde opgekweekt.
- In- en outdoor decoration.
- Voldoende parkeergelegenheid.

Kwekerij, import en verkoop van exotische planten en art decoration • Member of The American Fern Society and European Palm Society - England

Geopend van 13 maart tot 1 november
do. - vrij. - za. van 10.00 - 17.00 uur of op afspraak.

Louis & Astrid Drent

Zahnstraat 28
6687 AP Angeren
Tel. +31 (0)26 3250558
Fax +31 (0)26 3255901
Mobiel 06-53904998

BAMBOES, BAMBOES EN BAMBOES

Wist u dat de mooiste wintergroene bamboes die u overal in Nederland ziet in hartje West-Friesland gekweekt worden?

En dat ze bij ons in Schellinkhout gewoon te koop zijn?

De bamboes in ons park heten u buigend welkom.

CHARLEY YOUNGE
Bamboe Informatiecentrum,
Bamboepark en kwekerij

Dorpsweg 125
1697 KJ Schellinkhout
Tel. 0229-501309, fax 0229-501970

Openingstijden: woensdag t/m zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur, maart, april en mei ook op zondag van 12.00 tot 16.30 uur. Zondag 13 september geopend van 11.00-17.00 uur.

VOOR TUINLIEFHEBBERS ZONDER GEDULD

kwekerij
de limieten b.v.

Bijzondere:

Ilex-, Taxus- en Buxusbollen
heesters en coniferen
wintergroene hagen
vaste planten
klimplanten
topiary
bomen

Naarderstraat 298a 1272 NT Huizen N.H.
tel. 035-6944 66 3 fax 035-69 434 64

De mooiste Kwekerij van het land is geopend van ma. t/m za. van 8.00 tot 17.00 uur.

Welkom op de botanische kwekerij van
Pieter Zwijnenburg

Op zaterdag 19 september a.s.
speciale clematisdag

Van 09.00 tot 17.00 uur.

Keuze uit een zeer groot assortiment clematis,
tevens diavoorstelling om 11.30 en 14.30 uur.

Toegang is gratis en we hopen er een leerzame dag van te maken.

Halve Raak 18, 2771 AD Boskoop, tel. 0172-216232 fax 0172-218474

foto: De befaamde rozentuin in het Westbroekpark

foto's: J. van Hoften

Protesten

Het concept bestemmingsplan veroorzaakte in 1995 een reeks van protesten. De wijkvereniging organiseerde een grote actie omdat zij van mening was dat de sportvelden een 'aan-tasting van het park zijn en een elementair gebrek aan besef van culturele waarden van het ontwerp'. Ook de Nederlandse Tuinenstichting schreef een brief aan de Gemeenteraad waarin zij wees op het belang van het park als typerend voorbeeld van parkaanleg uit de jaren twintig met een onverbreekelijke samenhang met de omgeving, waarbij het korfbal terrein een aantasting is. De NTs sprak haar bezorgdheid uit over de lopende ontwikkelingen en de dreigende aantasting. Alle acties hadden weinig resultaat: in november 1995 werd het bestemmingsplan vrijwel ongewijzigd vastgesteld door de Gemeenteraad. Als tegemoetkoming aan de bezwaren

mochten de lichtmasten rond het kunstgrasveld nu nog slechts 10 meter hoog worden (i.p.v. 12 meter) en moesten eventuele reclameborden rond het speelveld telkens na de wedstrijd worden verwijderd. De Wijkvereniging Witte Brug tekende tevergeefs bezwaar aan bij Gedeputeerde Staten en ging vervolgens nog in beroep bij de Raad van State. Op 16 oktober 1997 werd dit beroep echter ongegrond verklaard en trad het Bestemmingsplan Westbroekpark in werking. Het gewraakte korfbalveld is inmiddels aangelegd.

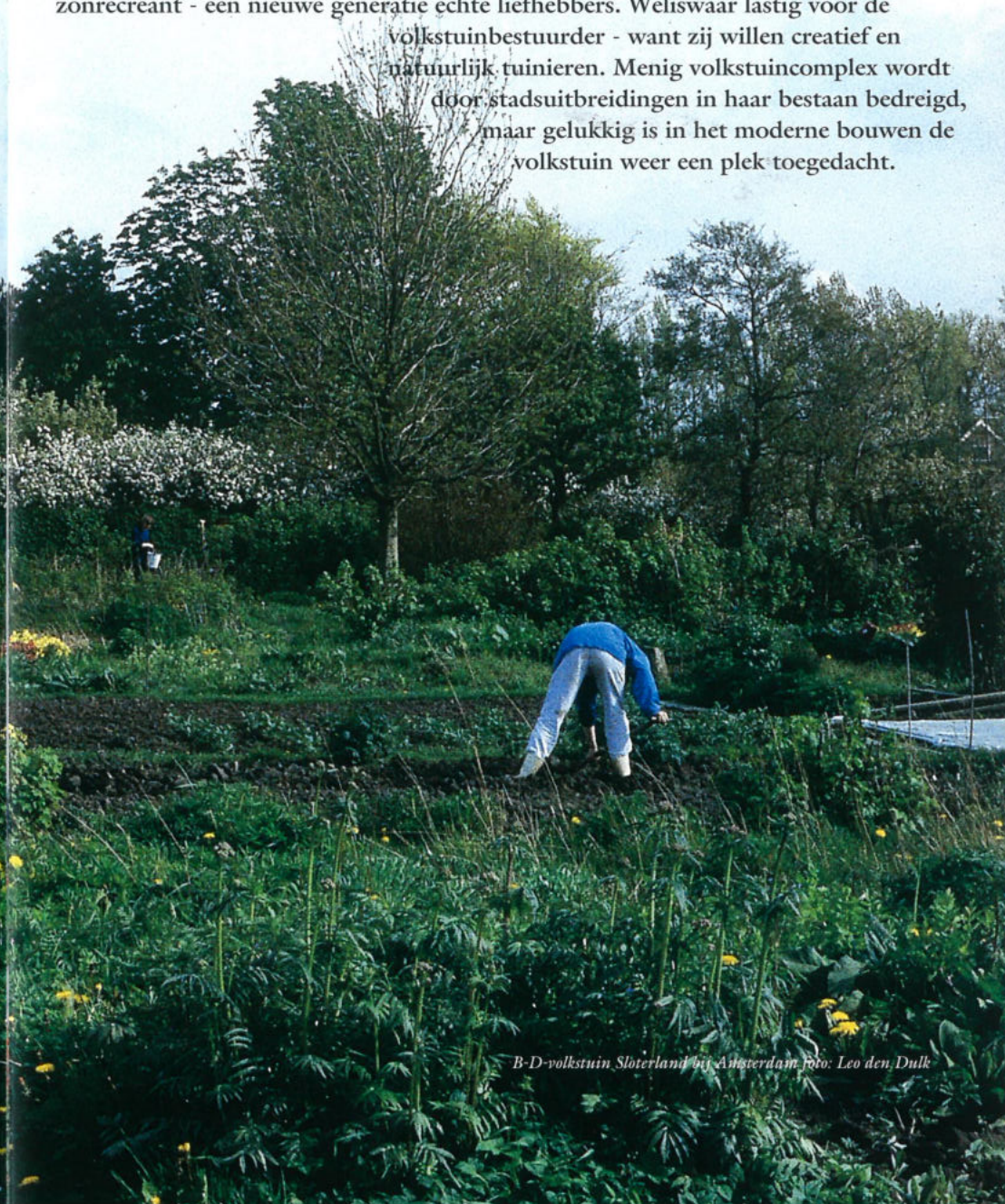
Eric Blok

Het Westbroekpark is dagelijks te bezoeken. Het rosarium is van Pasen tot half oktober dagelijks geopend van 9 tot één uur voor zonsondergang. De historische gegevens zijn ontleend aan: C.S. Oldenburger-Ebbers, A.M. Backer en E. Blok. Gids voor de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur, deel west (Rotterdam, 1998) en aan: Bestemmingsplan Westbroekpark (Den Haag, 1995).

Volkstuinen vroeger en nu

De volkstuin is sinds de 17de eeuw een niet meer weg te denken begrip voor stadsbewoners. De status en betekenis van de volkstuin veranderden mee met de tijdgeest, van een 'coelgaerden' tot een oord dat diende ter verheffing van de arbeider, vervolgens van nutstuin tot recreatietuin en tenslotte van 'volks'tuin tot yuppenvluchtplaats. Hoewel de ware volkstuinder uitsterft, is er - naast de stadse zonrecreant - een nieuwe generatie echte liefhebbers. Weliswaar lastig voor de volkstuinbestuurder - want zij willen creatief en natuurlijk tuinieren. Menig volkstuincomplex wordt door stadsuitbreidingen in haar bestaan bedreigd, maar gelukkig is in het moderne bouwen de volkstuin weer een plek toegedacht.

B-D-volkstuin Sloterland bij Amsterdam foto: Leo den Dulk

ZOJUIST VERSCHENEN

Sprekende theaterbeelden

EEN OVERZICHT VAN 16 HEDENDAAGSE
NEDERLANDSE THEATERVORMGEVERS

Samenstelling en redactie: Hans Lemmerman & Miranda Lonink
Groot formaat, luxe gebonden uitgave, 180 pags, deels full color,
rood fluwelen omslag

*Sprekende theaterbeelden is met name een tijdsdocument van
het Nederlandse (jeugd-)theater vanuit een actuele scenografische optiek.
In dit boek wordt in woord en beeld tot uitdrukking gebracht hoe gevarieerd de
theatervormgeving in de jaren negentig is gebleken.*

SPREKENDE THEATERBEELDEN

Bestelwijze

U kunt de prachtige uitgave 'Sprekende theaterbeelden' rechtstreeks bij
de uitgever bestellen voor f 75,- inclusief verzendkosten.

*U kunt alleen bestellen door onderstaande bon (of een kopie daarvan)
volledig ingevuld en ondertekend in een voldoende gefrankeerde enveloppe te
sturen aan:*

Uitgeverij De Zwaluw/Den Hartog
Amsterdamseweg 21 - 6814 GA Arnhem

U krijgt het (de) boek(en) zo snel mogelijk thuisbezorgd.

IN DEZE UITGAVE ZIJN WERK

EN TEKSTEN OPGENOMEN

VAN:

TRYNTSJE BAKKUM

MARIANNE BURGERS

SANNE DANZ

IRIS ELSTRÖDT

JOSÉ HUIBERS

DOEREN DE JONGE

LAURA DE JOSSELIN

DE JONG

MARIKE KAMPHUIS

BARBARA KROON

RENÉE ZONNEVYLLE

& CEES LANDSAAT

TRUDI MAAN

GERT-JAN MULDER

FLOOR OSKAM

ANNELIES DE RIDDER

JAN ROS

BESTELBON SPREKENDE THEATERBEELDEN ondergetekende

naam .....

straat en nummer .....

postcode .....

woonplaats .....

bestelt hiermee ..... x *Sprekende theaterbeelden* à f 75,- en verleent
hierbij een eenmalige machtiging aan Uitgeverij De Zwaluw/Den Hartog
Arnhem om het totaalbedrag van f ..... af te schrijven van:

bank ..... giro .....

Handtekening: .....

U kunt de uitgave natuurlijk ook bij uw boekhandelaar bestellen:
ISBN 90-803313-6-8

De Floratuin van Broerse

Ideaal toevluchtsoord voor stadse tuiniers

Het waren enthousiaste roeiers van de Amsterdamse roeivereniging De Hoop, die zich ruim dertig jaar geleden te oud gingen voelen voor deze sport. Men woonde in de stad en wilde tuinieren. Er werd gezocht naar een gezamenlijk te gebruiken stuk grond. Aan de rivier de Amstel werd een terrein gevonden dat voor lange termijn kon worden gepacht. Het stuk grond lag achter een oude hoeve, waarvan de schuren door een autosloperij werden gebruikt. Geen mens die hier de keurige ex-leden van de roeivereniging zou vermoeden: met schop en schoffel, bezig met tuinieren.

foto's: De voormalige volkstuin van A.J. van der Horst

Aan tuinarchitect C.P. Broerse, bekend van zijn deels moderne, deels op verwildering gebaseerde parken en plantsoenen van de gemeente Amstelveen, werd gevraagd een ontwerp te maken voor een twintigtal tuinen, althans voor de verkaveling van het terrein. In zijn ontwerpplan ontwierp Broerse een breed entreepad in een rechte vorm, waar alle auto's van de leden konden staan. Op gemeenschappelijke grond werd ruimte gemaakt voor een grote compost- en takkenhoop, voorzien van bosschages. Drie paden, één in het midden, één links en één rechts, leiden naar twee gemeenschappelijke grasveldjes, beplant met enkele berken. Deze boom die in bijna alle tuinen stond, vormde het verbindende element op de vochtige veengrond. Via paden bereikte ieder zijn tuin voorzien van een huisje met asymmetrisch puntdak en een tegel terras. Deze aanleg leidde tot een groot aantal semi-landschappelijke tuinen met veel gras, wat rododendrongroepen, sierheesters en vaste planten. De tuinen leken qua beplanting wel op elkaar, maar waren zeer gevarieerd. Dit kwam doordat Broerse elke tuin een eigen vorm had gegeven. Er waren lange, brede, ronde en gelobde percelen.

Strikte regels

Jarenlang heb ik zelf op dit complex een volkstuin gehad. Voor de tuiniers waren strikte regels opgesteld. Er mochten geen hagen of afscheidingen komen, want men wilde door de tuinen heen kunnen kijken. In de aardige houten huisjes kon niet worden overnacht en het was niet toegestaan groentetuinen aan te leggen.

Ik wilde natuurlijk alles anders en begon met alle ronde vormen van de meanderende plantranden in een recht, symmetrisch geheel te persen. Van een vorige tuin nam ik tien *Rosa New Dawn's* mee, die langs houten palen

werden geleid. Portugese laurier, plat geleide vruchtbomen en buxushagen, vormden uiteindelijk drie separate tuinen: een kruidentuin met twee lange ligbedden en een bank, de hoofdtuin met leifruit, de *New Dawn's* op stam en gras in het midden, en een kleine witte tuin met klinkerpaden en een bank. Ik genoot hier na het werk en in de weekenden en zat er met sneeuw, zon en hagel. Het was het ideale toevluchtsoord zonder telefoon en zorgen, hoewel...

Eens per jaar kwamen de leden van de Vereniging Floratuin voor de jaarvergadering bij elkaar. Dan sprak ik uitgebreid mijn medetuiniers. Er werden harde noten gekraakt en berispingen uitgedeeld. Meestal waren dat geen plezierige bijeenkomsten, maar ja, er moest orde en netheid zijn. Wat ons bond was de rust (geen muziek), de liefde voor het buiten zijn en het hart voor tuinieren. Na vijftien jaar intens genieten nam ik afscheid van het door Broerse zo ingenieus ontworpen tuincomplex om op de zware klei in Zeeland te gaan tuinieren. Wat een schrik na die luchtige veengrond!

Arend Jan van der Horst

'Op de tuin'

Een kleine geschiedenis van de volkstuin

Een van de meest opvallende karakteristieken van de tuin in onze twintigste eeuw is zijn democratisering. Dat wil zeggen, de wijze waarop de tuin onder het bereik van velen is gekomen. De volkstuin, de voor- en achtertuin bij het rijtjeshuis, de balkon- of stoepgetuim, de school- en kindertuin en ook de kleine villatuin is, met het eigen huis, een belangrijke rol in het levensideaal van de Nederlander gaan spelen. De gewone 'doorsnee' tuin is verantwoordelijk voor veel geluksgevoel.

Uit: Cent ans d'histoire des jardins ouvriers 1896-1996. Ansichtkaart 1920

Daarom is het opmerkelijk dat we van de ontwikkeling van dit ideaal maar weinig af weten. Als we ons voor tuingeschiedenis interesseren gaat de aandacht meestal uit naar een grootse aanleg, liefst bij een adellijk huis, die aan al onze droomwensen moet voldoen. Dat wij op de tuin veelal een elitaire (liefst 'Engelse') smaak projecteren en ook de geschiedenis van de tuinkunst veelal uit een navenant perspectief interpreteren, heeft wellicht te maken met onze burgerlijke beschaving. Deze spiegelt zich liever aan dat wat 'hoger'

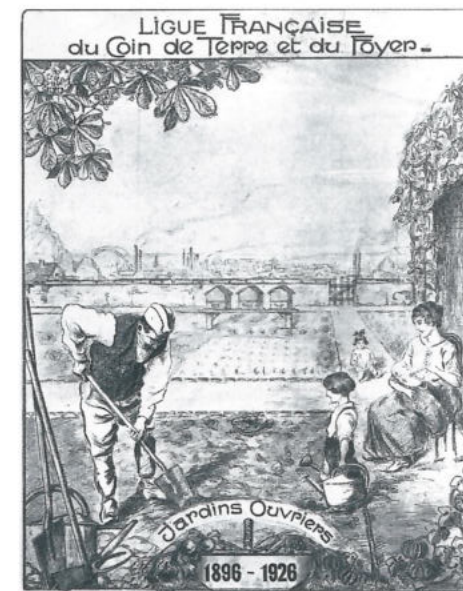
is, dan aan datgene wat 'lager' op de maatschappelijke ladder wordt geplaatst. Tuinieren moge dan een onschuldige activiteit lijken, maar onze tuincultuur weerspiegelt, bewust of onbewust, specifieke maatschappelijke verhoudingen en hiërarchische modellen en is zo politiek beladen. De lager op de ladder gelegen volkstuin speelt misschien wel de belangrijkste rol in de democratisering van onze tuincultuur. In de vele glossy tuinboeken van de laatste jaren speelt hij echter geen rol van betekenis. Is dat omdat er in de volkstuin voor velen

sprake is van een 'lager' soort tuincultuur, van een gebrek aan smaak of originaliteit? Of is het gewoonweg de algemene onbekendheid met de meer dan 200.000 volkstuinten die Nederland rijk is, vaak als onderdeel van fraaie siertuinvolksparken? 'Volkstuinen' zijn er altijd geweest, ook toen ze nog niet zo werden genoemd. Vanaf het begin van de 17de eeuw, als de steden in de Hollandse Republiek uit hun muren barsten, vinden we buiten de wallen de zogenaamde 'coelgaerden' of 'kooltuinen', waar stedelingen kleine lapjes grond bewerken om er groenten als ui, kool, wortelen, rapen en knollen te verbouwen ter aanvulling op het dagelijks dieet. De stedelijke keuren uit de 17de eeuw bemoeien zich intensief met deze exploitatie van grond. Men bepaalt al vroeg dat er niet gewoond mag worden en dat de stukjes grond enkel voorzien mogen worden van een schuurtje, groot genoeg om er gereedschap in te bewaren. Zonder opzienbarende inrichting of versiering spelen de 'kooltuinen' als groentetuin een belangrijke rol in het stedelijk leven.

Volksontwikkeling

Ook de volkstuin, of arbeiderstuin, zoals hij aan het einde van de 19de eeuw wordt genoemd, dankt zijn bestaan aan de beperkingen van het leven in de stad en aan de emancipatie van de arbeidersstand in een zich industrialiserende samenleving. In de 19de eeuw, toen 'armen' en 'arbeiders' nog identieke begrippen waren, spande de filantropische, burgerlijke bovenlaag zich in om de nood van minderbedeelden te lenigen. In weldadigheidstuinten konden kosteloos aardappelen en groenten geteeld worden als aanvulling op de magere lonen. Vooral de *Maatschappij tot Nut van het Algemeen*

hield zich bezig met deze preventieve armenzorg. In 1896 publiceerde hun algemeen secretaris dominee J. Bruinwold Riedel de brochure *Tuingrondverhuring aan Kleine Luiden*, met als bedoeling de arbeiderstuinten meer bekendheid te geven. Opvallend is dat Bruinwold Riedel de problematiek van de arbeiderstuin vooral benaderde vanuit de agrarische traditie, waarin

Uit: Cent ans d'histoire des jardins ouvriers 1896-1996

verbondenheid met het bewerken van de aarde centraal stond. Ongetwijfeld was dit bedoeld als contrast met de zich sterk industrialiserende samenleving. Het stedelijke proletariaat, voor wie charitatieve tuingrondverhuring in steden al wel voorkwam, was daarbij niet ver uit Bruinwold Riedels gedachten. De Maatschappij stelde zich immers, evenals andere instellingen in de tweede helft van de 19de eeuw, in het algemeen ten doel om arbeiders te stimuleren tot het kweken van bloemen en planten als

bijvoorbeeld de school- en kinderwerktuinen die aan het begin van deze eeuw zo populair werden en ook nog in ons eigen omgaan met de tuin.

Belangrijk voor de Hollandse oriëntatie op de arbeiderstuin, zoals de volkstuin toen nog werd genoemd, was Bruinwold Riedels bezoek aan het internationale congres over de *Jardins Ouvriers* dat in oktober 1903 in Parijs werd gehouden. Daar bleek wat een omvang de arbeiderstuin in Frankrijk en Duitsland had gekregen: de *Abbé Lemire* stichtte in 1896 de *Ligue du Coin de Terre et du Foyer* terwijl in Duitsland al in 1864 (in Leipzig) en in 1881 (in Frankfurt) de zogenaamde *Schreibervereine* waren gesticht. Ook hier gold een sterk agrarisch perspectief en werd telkens weer verband gelegd tussen het bewerken van de tuin en traditionele, met elkaar verweven waarden als grond, gezin en godsdienst. De tuin diende bij te dragen tot gezondheid, welvaart, zedelijkheid en familiezin en tot wering van drankzucht, armoede en werkloosheid. Bruinwold Riedel zou er over berichten in zijn boek *Arbeiderstuinen* uit 1905.

Emancipatie

Omstreeks 1913/'14 waren er ongeveer 2153 tuinen in de grote steden. De Eerste Wereldoorlog zou de betekenis van de arbeiderstuin losweken uit het 19de eeuwse filantropisme en de agrarische context. Schaarste aan voedingsmiddelen leidde in 1917 tot de uitgifte van duizenden oorlogstuinen terwijl in datzelfde jaar de eerste volkstuindersvereniging werd opgericht, de *Bond van Huurders van Volkstuinen*, in 1919 de *Bond van Volkstuinders*. Deze initiatieven plaatsten de volkstuin midden in de emancipatie van de stedelijke arbeidersmassa. De volkstuin behield zijn nuttigheid-

karakter als groentetuin. Voor het eerst trad een organisatiestructuur op waarin voor een tuin van 100 m² iets betaald moest worden. Een volgend keerpunt was 10 februari 1921 toen de gemeente Amsterdam 23 hectare tuingrond verhuurde aan de Bond. Voor het eerst mocht nu iets anders dan louter groenten geteeld worden. Ook mocht er op de tuin een huisje gezet 'dat zowel tot bergplaats als tot verpozing kon dienen'. Daaruit is de recreatievolkstuin van nu ontstaan. Het in 1928 opgerichte *Algemeen Verbond van Volkstuinverenigingen* zet zich nog altijd in voor de bescherming, de wettelijke erkenning en het algemeen belang van dit volkstuinwezen. Overigens behoren niet alle volkstuinen tot dit Verbond.

Uit de allereerste initiatieven, waarin het telen een noodzaak was, heeft zich zo een rijk geschakeerde vorm van vrijetijdsbeleving in de openlucht ontwikkeld. Men treft onder de volkstuinen een zeer uitgebreid scala aan tuinvormen aan, variërend van een eenvoudige moestuin met schuurtje tot een complete siertuin met tuinhuis waarin van

april tot oktober mag worden overnacht. Essentieel voor het leven 'op de tuin' is enerzijds de individuele betrokkenheid met het stukje grond: het schoonmaken en inrichten van het huisje in het voorjaar met het bijbehorende onderhoud. Daarnaast vooral het op orde brengen van de tuin. De betrokkenheid met het doen groeien van de natuur, met de kweek van planten en groenten, is groot en intens. De tuin biedt alle mogelijkheid tot het uitleven van individuele scheppingsdrang, inventiviteit en ambitie. Uit onderzoek blijkt dat er bovendien op de tuin gefotografeerd, gelezen, gehengeld, getekend, getimmerd en geschilderd wordt. Anderzijds draagt het leven op de volkstuin een sociaal karakter: men dient de diverse orderegels na te leven, er zijn de contacten met anderen evenals de gemeenschappelijke activiteiten die bestaan uit tentoonstellingen van zelfgekte producten, speelmiddagen voor de kinderen, bloemencorso's, en lampionoptochten. Dat maakt de volkstuin ook als onderwerp van sociale geschiedenis belangrijk.

'Urban gardeners' in San Francisco. Uit: *A Patch of Eden*

Uit: *Leipziger Schreibervereine und ihre gesellschaftspolitische Orientierung zwischen 1864 und 1919*

onderdeel van volksontwikkeling. Planten kweken was onderdeel van een beschavende activiteit, waarvan men veronderstelde en hoopte dat ze orde, regelmaat, netheid en zindelijkheid, maar ook geduld, toewijding, wilskracht, vrolijkheid en vriendelijkheid teweeg zou brengen. Ook het kweken van groenten in de tuin zou karaktervormend werken en de arbeider vatbaar maken voor het goede, schone en lieflijke dat gezins-, familie- en maatschappelijk leven zou moeten inspireren. Deze morele betekenis van tuinieren en de hoge waarde toegekend aan de omgang met bloemen en planten, was overigens onderdeel van een veel algemener beschavingsoffensief, dat ook gold voor de middenklasse en de hogere burgerij. De sporen van dit offensief vinden we terug in

LABYRINTH TUINEXTERIEUR	25 TOPMERKEN TUINMEUBELN TUINVERLICHTING Bijzondere collectie vogelhuisjes, vogelvoeders, gieters, terra cotta, orangeriekuipen etc. DOCUMENTATIEPAKKET OP VERZOEK	BARENDRECHT (ROTTERDAM) NOLDIJK 124 078-6772425 OPEN DI T/M ZA 10.00 - 17.30

Kwekerij/Modeltuin **"De Beemd"**
Oudendijk 25, 9989 EM Warffum, Tel.: 0595-424589

- * Vaste-, Heemplanten, Clematissen en Rozen.
- * Alle soorten zijn te bewonderen in de tuinen.
- * Ontwerp, Aanleg en Onderhoud van o.a. Heem-, Engelse- en Rozentuinen.

Open van wo. t/m zat. van 9.00 tot 17.00 uur.
Catalogus 98/99 door f7,00 op giro 250661.

Willy Klomp-Nijhoff

"Molenheerdt"

- Exclusief in tuinmeubilair, ornamenten, tuinhuisen, priëlen en woondecoratie
- Tarwepad wandeling: Uniek Groningen
- Binnengalerij exposities en open tuin
- Oktober thema „warmte in stijl"

Open: tot 1 november, do., vr., za. 10-18 uur
tot 1 maart, telefonische afspraak
Oostwoldjweg 5, Siddeburen (N33), tel. 0598-431658

NURSERY THE WILLOWS

Vaste planten-kwekerij
met een groot en bijzonder assortiment.
Tevens tuinontwerpen & beplantingsadviezen.

Vlaamseweg 8, Haarlem, telefoon 023 - 5248665
geopend: vrijdag 09.00-18.00 uur, zaterdag 09.00-17.00 uur

Recreatietrends

In zijn prachtige boek *Het Geluk van den Tuin* uit 1947, definieert Pieter Verhagen het wezen van de volkstuin. 'Als wij uit onze samenleving de tuin nog kunnen redden', zo schrijft hij, 'zal dit voor een groot deel te danken zijn aan de volkstuinjes. In het volkstuinje ligt het aantrekkelijke prototype voor den tuin, zijn afsluiting, zijn indeeling met bedden bloemetjes en groenten, zijn struiken, rozen of sering, het is allemaal zoo echt. Zoals het volkstuinje het prototype van een tuin is, zoo is de volkstuinier het prototype van een tuinman'. Verhagens visie is weliswaar romantisch en, bij de dreigende yuppificering van veel volkstuincomplexen, wellicht niet helemaal meer up to date. Maar aan de vooravond van de toekomstige veranderingen die ook de volkstuinten zullen ondergaan is het misschien goed zijn woorden ter harte te nemen. Zijn karakterisering van de volkstuin als prototype van de tuin lijkt mij een nog altijd geldige les in een tijd waarin tuinieren meer door recreatietrends dan door eenvoud in het omgaan met planten en idealisme wordt geregeerd. Dat de volkstuin als

Uit: Von Ackermann bis Ziegelhütte. Ein Jahrhundert Kleingartenkultur in Frankfurt am Main

deze tuinen dragen niet voor niets de naam 'Nueva Esperanza': de natuur van de volkstuin, de 'urban garden', brengt nieuwe hoop en een betere toekomst.

Erik de Jong

Literatuur: • J. Bruinwold Riedel. *Arbeiderstinnen*, 1965.
• Cent ans d'histoire des jardins ouvriers 1896-1996, Grâne 1996. • Gert Gröning en Joachim Wolschke-Bulmahn. *Von Ackermann bis Ziegelhütte. Ein Jahrhundert Kleingartenkultur in Frankfurt am Main*, Frankfurt am Main 1995. • Christian Bertram, Gert Gröning, *Leipziger Schrebervereine und ihre gesellschaftspolitische Orientierung zwischen 1864 und 1919*. Frankfurt am Main 1996. • H. Patricia Hynes, *A Patch of Eden. America's Inner-City Gardeners*, Vermont 1996.

Een waardebeoordeling

Volkstuinen als cultuurelement

Het is nog niet erg gebruikelijk om cultuurhistorisch belang toe te kennen aan volkstuinen. Toch pleit alleen de situering van deze tuinen vaak al voor een benadering die rekening houdt met dat aspect. Volkstuinen in de stedelijke omgeving vormen door de toenemende ruimtedruk een steeds interessanter en belangrijker onderdeel van de groene ruimte.

Niet alleen in de volkscultuur maar ook in het geheel van stedelijke groenvoorzieningen zijn volkstuinen van belang. Aan de andere kant vormen ze een wel erg gemakkelijk doelwit voor de landhonger van lokale overheden en projectontwikkelaars. Omdat volkstuinen nooit erg serieus zijn genomen als onderdeel van het stedelijk groen maar meestal een sluitpost vormden, wordt er in het ruimtelijk beleid te weinig rekening mee gehouden. Pas sinds vijf jaar zijn de krachten van de organisaties van belanghebbenden gebundeld in het *Platform Amateurtuinieren*. Een vorig jaar door deze organisatie uitgeschreven 'Ontwerpwedstrijd tuinenpark 21e eeuw' heeft geleid tot het zoeken van oplossingen voor

de problemen rond de volkstuinen. Deze worden, zoals voor de hand ligt, gezocht in multifunctionaliteit ofwel recreatief medegebruik van volkstuinen. Als hierdoor een betere integratie in het openbaar groen als geheel tot stand wordt gebracht lijkt dat een goede weg.

Naast de volkstuinen in de stedelijke omgeving, waarvan de recreatieve functie vaak het belangrijkste is en de nutsfunctie als groentetuin secundair, zijn er de volkstuinen in het landelijk gebied. Deze liggen logischerwijs nooit erg ver van de bebouwing en vormen daardoor in veel gevallen een interessant onderdeel van de overgangszone van bebouwing naar cultuurlandschap. Door de vanzelfsprekendheid ervan hechten de lokale

overheden in het landelijk gebied er echter nog minder belang aan dan hun collega's in de stad: Volkstuinen zijn er een vervanging van de moestuin voor of achter het huis - tot in de jaren zestig werd nieuwbouw er nog gepleegd op bouwkvelds die daarvoor ruimte boden.

Combinatie groente-sier

De waarden van volkstuinen kunnen velerlei zijn. Naast de oorspronkelijke doelstellingen - het van de straat en uit de kroeg houden van de arbeider, het verschaffen van licht en lucht aan zijn in bedompte woninkjes levende gezin en het leveren van een gezonde aanvulling op hun karige voedselpakket - zijn er verschillende bijgekomen. Als je de geschiedenis van de volkstuin bekijkt zou je ook kunnen zeggen, dat sommige functies weer zijn teruggekomen, zoals die van de 18de- en 19de-eeuwse speeltuinen en lusthoven, die hoofdzakelijk voor recreatie bedoeld waren.

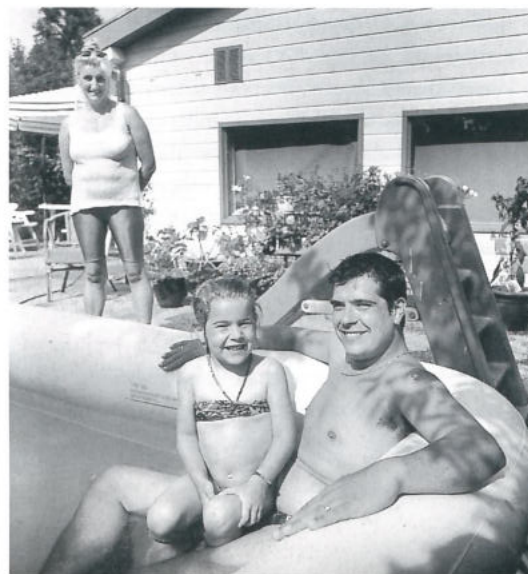
Op het ogenblik is een aantal ontwikkelingen te onderscheiden. Het recreatief gebruik door de stadsbewoner blijft onverminderd van belang. Een tendens is dat men vaker

exotische beplantingen toepast. Op stedelijke volkstuincomplexen met veel buitenlandse leden zie je bovendien vaker de combinatie moestuin-siertuin, maar ook de pure moestuin komt er veel voor. Voor volkstuinders van bijvoorbeeld Turkse afkomst is het nog heel gewoon dat de hele familie in de tuin werkt. Daar worden dan ook nog aanzienlijke hoeveelheden groenten geproduceerd, terwijl de opbrengst door de meeste andere volkstuinders niet als essentieel wordt beschouwd.

De oude vertrouwde tuintjes langs de spoorbaan zullen geleidelijk verdwijnen. Het betekent dat we niet langer vanuit de trein zullen kunnen vaststellen dat de pompoenenoogst dit jaar weer erg overvloedig is - wat je altijd erg goed kon zien als je in de juiste maand langs Ede kwam. NS Vastgoed beheert de verder van de spoorbaan liggende stukken grond en die worden langzamerhand allemaal te gelde gemaakt.

Eco als wapen

Nieuw is dat bij het bouwen van nieuwe wooncomplexen ook weer wordt gedacht aan tuinen bij de woning. De nieuwbouw op

Alle foto's bij dit artikel zijn van Maartje Geels, Hollandse Hoogte, 1997

het voormalig Gemeente Waterleiding terrein in Amsterdam-West is er een voorbeeld van. Binnen het complex zijn de woningen zoveel mogelijk voorzien van een toegang op de begane grond en een tuin. De bewoners van bovenwoningen hebben op het binnenterrein de beschikking over een eigen tuintje op korte afstand. De tuincomplexen zijn door hagen en hekken afgescheiden van het publieke deel van het terrein, maar vormen een integraal onderdeel van de groenvoorzieningen.

Een andere ontwikkeling zorgt ervoor dat volkstuinorganisaties steeds mondiger worden. De leden vormen steeds meer een dwarsdoorsnede van de bevolking. Zij komen daardoor meer dan vroeger voor hun belangen op.

Doordat ecologische belangen ook door volkstuinders erkend worden, is men gevoeliger geworden voor de natuurfuncties. Daaraan heeft bijgedragen dat de jongere generaties volkstuinders meer belangstelling hebben voor milieuvriendelijk tuinieren en minder voor grote opbrengsten. Er is zelfs een

behoorlijk aantal volkstuinen dat uitgaat van de biologisch-dynamische principes - één van de oudste is Slotenland bij Amsterdam. Het is een B.D.-volkstuin die al meer dan 60 jaar bestaat. Chemische bestrijding van ziekten en plagen komt ook op gewone volkstuinen steeds minder voor en dat wordt actief gestimuleerd door de betrokken organisaties. Zo heeft het AVVN (Algemeen Verbond van Volkstuindersverenigingen) het 'Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren' ingesteld, waarvoor nuts- en siertuinverenigingen in aanmerking komen. Gemeenten verlenen veelal subsidies voor dit project, vaak in het kader van het internationale milieuproject de *Lokale Agenda 21*. Volkstuinverenigingen beschouwen het keurmerk als extra wapen tegen claims op hun grond, omdat ze er de waarde van hun complexen mee kunnen aantonen.

Speelruimte

Meer in cultuurhistorische zin is het belang van volkstuinen zeer wel verdedigbaar door te wijzen op de lange traditie, de unieke

kleinschaligheid en de esthetische waarde als onderdeel van het rijk geschakeerde cultuurlandschap. Oudere volkstuincomplexen zijn bovendien niet zelden ontworpen door tuin- en landschapsarchitecten die elders hun sporen verdiend hebben en van wie dit een bijzonder aspect van hun werk is.

Door volkstuincomplexen op te nemen in bijvoorbeeld de ecologische hoofdstructuur zouden ze zowel in natuurlijke als in cultuurhistorische zin nog aan waarde kunnen winnen. Voorwaarde is dan wel, dat de infrastructuur van de complexen voldoet aan minimumeisen met betrekking tot inrichting en materiaalgebruik. En dat is nog niet zo gemakkelijk te realiseren, want volkstuinders kunnen erg eigenwijs, of laten we zeggen, fantasierijk zijn in hun materiaalgebruik. Aan de andere kant, een zekere speelruimte moet er absoluut blijven, want dat is nu juist de aardigheid voor de volkstuinder. Inpassing van tuincomplexen in de openbare groenstructuur, verbreding van de

recreatieve functies en vergroting van de toegankelijkheid waar gewenst en meer aandacht voor de educatieve functie kunnen ervoor zorgen dat volkstuinen serieuzer worden genomen. In het beleid van lokale overheden zou zorgvuldiger moeten worden omgegaan met bestaande volkstuincomplexen. Waar dat uit esthetisch of milieu-oogpunt gewenst is, mogen die overheden best eisen stellen aan de inrichting en het gebruik. Het lijkt in het belang van zowel de 250.000 volkstuinders als van het nog veel grotere aantal recreatieve medegebruikers, dat de volkstuin als actueel én cultuurhistorisch verschijnsel serieus wordt benaderd. Overheden zouden een samenhangender beleid ten aanzien van volkstuinen moeten voeren.

Leo den Dulk

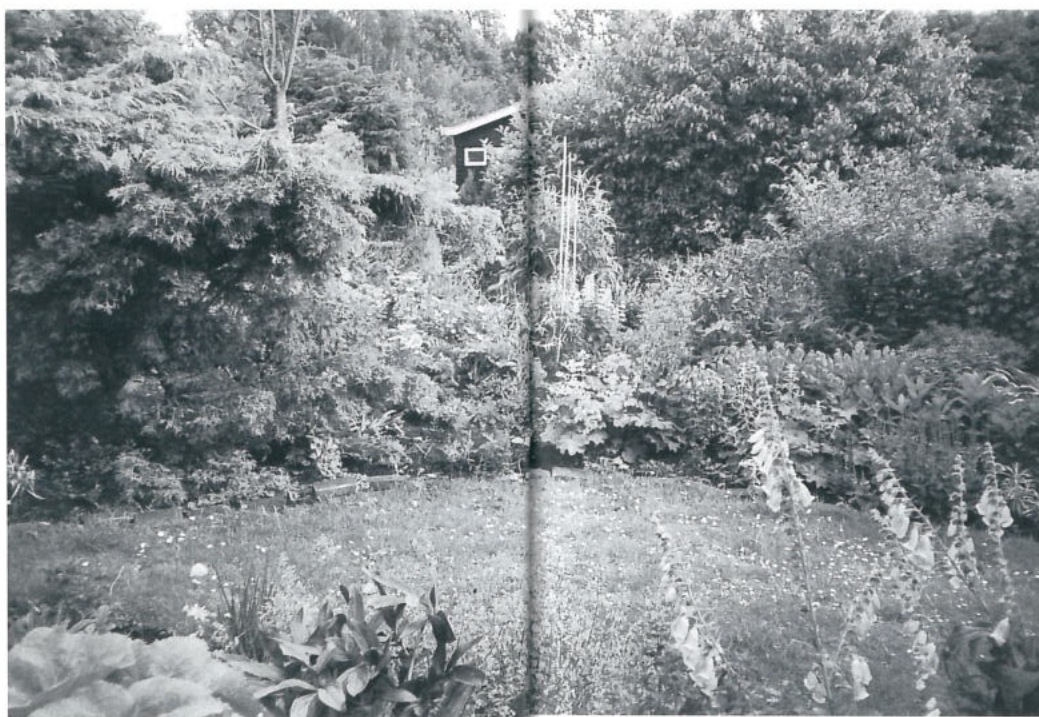
Meer informatie bij het Secretariaat Platform Amateurtuinieren, Kemphaanweg 1, 1358 AA Almere, (036) 5384436, fax (036) 5384437.

Een stadstuintje of een volkstuin?

Een poosje geleden zat ik in de huiskamer van mijn vriendin Kiet in Amsterdam-Oost. Wij keken uit op de tuin. Eigenlijk zijn het drie tuinen: door het weghalen van twee hekken is er een grote tuin ontstaan. Kiet probeerde mij over te halen een appartement te kopen even verderop in de straat. 'Dan heb je ook een tuin en dan hoef je niet zo ver te fietsen. Bovendien zitten wij lekker dicht bij elkaar'. We praatten over mijn 'volkstuin' in Amstelveen, twintig minuten fietsen van mijn flat vandaan.

Vijf jaar heb ik de tuin nu, op het complex *Langs de akker*, even voorbij de bewoonde wereld, op de grens van Ouderkerk. 'Wat is er nu leuk aan een volkstuin?', vraagt Kiet. 'Het leuke is', antwoord ik, 'dat ik een tuin van 250m² voor mij alleen heb en ook nog zonder bovenburen'. 'Maar je kunt niet s'morgens aan het ontbijt al genieten van de bloemen of bijvoorbeeld kijken of de blauwe regen na twee jaar nu eens wil bloeien'. We lopen de tuin in. Ik inspecteer de blauwe regen en ontdek een mooie knop. 'Heb je die al gezien?', vraag ik. 'Nee, nog niet, want daar moet ik echt voor naar buiten. De knop zit tegen de muur gedrukt'. 'Weet je', zeg ik voorzichtig, 'jij kijkt iedere dag uit je raam, weer of geen weer en daarom zie je nauwelijks verschil tussen de ene en de andere dag. Als ik, na een halve week regen eindelijk weer eens naar de tuin kan gaan, ben ik onderweg al nieuwsgierig naar wat ik zal aantreffen. Heeft de haas weer van mijn *Cosmos*-zaailingen gesnoept? Ik heb hem al een paar keer hard zien weggrennen toen ik aankwam. Speciaal voor hem laat ik

foto's: Volkstuin op 'Langs de akker' in Amstelveen

altijd wat paardebloemen staan, ik dacht dat hij daar genoeg aan had. Maar sinds de buurman mij negen *Cosmea*'s bracht, is er iedere dag een verdwenen. Zou hij respect hebben voor het gaas dat er nu in 'n rondje om heen zit? Zou de merel al klaar zijn met broeden? Vorig jaar was er maar één jong. En hoe hoog zullen de stokrozen al zijn en de scharlei, zou die al bloeien? En zou dat spuiten met nicotinesap van een geweekte sigaret geholpen hebben tegen de luis? Bloeit de waterlelie al? En ojee, als de buurman maar niet het gras heeft gemaaid, want dan zit mijn vijver weer vol grassprietten!'.

Een paar dagen later kom ik op de tuin. Ik manoeuvreer mijn fiets door het nauwelijks nog begaanbare paadje naar het huisje. De stokrozen en de *Ligularia*, (waarvan de kweker zei 'hij vult zo lekker op', ja dat heb ik gemerkt!) versperren mij de weg. Ik zet

mijn fiets neer en dan komt het leukste: de inspectietocht. Die valt niet tegen: de haas nam het hazenpad, zelfs geen keutels meer te bekennen. Heeft het gaas hem weggejaagd? Er bloeit zowaar een klaproos, wel al aangevreten, maar die benut nu toch haar kans. De Deense stokrozen torenen boven de *Juniperus* uit. Ik schat ze op 2,5 meter. Zes prachtige takken vormen samen de plant. Zomaar gekomen, op een ongelukkige plaats, onverplaatsbaar, vlak langs het stenen paadje. De wortels zaten onder de stenen, in het zand, daar houden ze van. Daarom zijn ze de hoogste en mooiste van het hele complex. Straks regent het complimenten. En dat alleen maar omdat ik hem niet kon verzetten. De luizen op de roos '*Queen of Denmark*' zijn allemaal weggeregend. Of toch de nicotine? In de vijver lacht een rode waterlelie mij toe. Wat bloeit de braam prachtig, dat belooft een goede oogst. Daar

komt de buurman aan. Hij zwaait met het laatste nummer van het verenigingsblad *De Akkerpraet*. Op de omslag is een memo geniet: a.s. zaterdag extra gemeenschappelijk werk van 10 tot 11.30 uur. Komt allen, er is veel te doen! (f 25,- boete als je geen goede smoes hebt). De vorige keer kon het werk door de regen niet doorgaan. Ik zie er tegenop. Het is altijd hetzelfde liedje: de vrouwen werken rustig door maar nogal wat mannen lopen er de kantjes van af. Praten en breien hebben ze nooit geleerd. 'Morgen komt mijn zoon het gras maaien' haast ik mij te zeggen. 'Ja, ik zag al dat het hard gegroeid is met die regen' zegt de buurman teleurgesteld.

Een parterreflat met een stadstuin of een volkstuin vol verrassingen? De keuze is niet zo moeilijk.

Johanna ten Dam

Engelse Tuinmeubels

Christine Barker Decorations

Grote collectie van de bekende Engelse Topmerken
overzichtelijk in één showroom

Meer dan 100 opstellingen

Schrijf voor documentatie of kom voor een
bezigting van de enorme collectie, traditioneel
vervaardigd Engels tuinmeubilair, naar onze
showroom, Vanaf de weg Waalwijk-Tilburg, bij de
stompe Kerktoren.

Kerkstraat 107-113

5161 EC Sprang-Capelle tel. 0416 278094

'Opvoeding in schoonheid'

Plat op je buik op de aarde, gefascineerd door dat voorzichtige sprietje groen. Wordt dat nou echt een krop sla? In schooltuinen raken kinderen vertrouwd met de natuur en krijgen ze spelenderwijs plezier in het tuinieren. Sommige scholen willen kinderen meer bagage meegeven dan alleen rekenen en taal. Mariëlle Bach zit op de Vrije School in Amersfoort en krijgt iedere week 'les' in de schooltuin. Over de diepere betekenis van zaaien en oogsten en de 'opvoeding in schoonheid'.

Het is een woelige wereld als je dertien bent. Drukke projecten op school, vioolles, de Spice Girls, je beleeft heel veel en dus is het fijn om op vrijdagmiddag met spa, gieter, pakjes zaad en een schoffel naar de schooltuin te gaan om lekker in de aarde te werken. 'Je leert de plantjes kennen, hoe ze groeien en wat het verschil is met onkruid. In het begin vond ik het niet zo leuk: we moesten alleen maar onkruid wieden. Als je na een week weer terugkwam stond er weer een meter onkruid. Maar daarna weet je dat je eerst de grond moet bewerken en dat je dan pas kunt zaaien. Ik mag zelf bedenken wat ik wil zaaien, ik heb nu bijvoorbeeld goudsbloemen, korenbloemen, bonen, aardappelen, sla, bietjes en een bloemenmengsel. De klas wordt verdeeld in groepjes kinderen, die hun eigen tuintje hebben. We mogen zelf ons tuintje inrichten met paadjes en bloembedden en ieder groepje heeft dus een ander tuintje. En de meester of juf Ingrid gaan mee. Zij zeggen wat je moet doen of dat het er netjes uitziet wat je hebt gedaan,' vertelt Mariëlle, die samen met haar 19 klasgenootjes twee jaar lang de schooltuin onderhoudt.

Gepaste trots

Iedere week midden tussen de plantjes, oude kleren aan en laarzen mee, je afvragend of dat groene waas nou echt je margrietten worden of dat het onkruid is. Want onkruid gedijt het

beste, hoeveel zorg je ook besteedt aan je tere margrietjes. Da's alvast handig om te weten voor later. Zaaien is heel leuk werk, vindt Mariëlle, en het oogsten ook. Die eerste krop sla die je meeneemt naar huis, die je met gepaste trots aan je moeder kunt geven, die heb jij toch maar even helemaal zelf vanuit een minuscuul zaadje gekweekt! En dat spreekt ouders ook aan. Het is zo leuk om met je eigen oogst thuis te komen, kinderen krijgen respect voor de natuur en alles wat groeit en bloeit, zeggen de ouders van Mariëlle. Zij vinden het belangrijk dat kinderen open leren staan voor wat er in de natuur gebeurt en in de schooltuin maak je daar kennis mee onder begeleiding van de juf of de meester.

Een verrijking

Ook tuinarchitect *Gerard Bleeker* (1882-1956) was groot voorstander van schooltuinen en onder de uiteenlopende projecten die hij heeft uitgevoerd komen diverse schooltuinen voor, zoals de schoolwerktuin aan de Marnixstraat/Kleverlaan in Haarlem, de derde schoolwerktuin in Haarlem langs de spoorlijn Haarlem-Rotterdam en volkstuintuinen aan de Molenlaan in Heemstede. De door hem gemaakte plannen voor een model-schoolwerktuin op het landgoed Sonsbeek in Arnhem zijn wegens gebrek aan financiële middelen helaas nooit gerealiseerd. Bleeker

Kees Bevaart

Bloembollen voor vermilering meer
dan 300 soorten, waaronder veel
bijzondere zoals: Colchicums en
Herfstcrocussen. Maar ook speciale

Tulpen en Hyacinten.

Dagelijks geopend van 9.00 - 17.00 uur.

Kees Bevaart Singel t/o 508
1017 HX Amsterdam
020-6258282

Green Garden Products & Tools

MOLERECEDER 2000

De oplossing voor het milieu vriendelijk
verdriven van de vaak lastige
mollen, veldmuizen en woelrat-
ten uit gazon en border.

Geschikt voor 1000 m².

Werkt op 4 batterijen, nu ook aan-
gepast voor adaptor aansluiting
(oplaadbare batterijen).

Zeer zorgvuldig getest, 100%
waterdicht, geheel vervaardigd uit
aluminium en kunststof.

f. 119,50 incl. BTW

Ieden tuinenstichting 5% korting.

VRAAG OOK EENS NAAR
ONZE DOCUMENTATIE VAN
OVERIGE PRODUCTEN

NIEUW MODEL
NOG EFFECTIEVER

Voor informatie:

Peterson Product Promotion

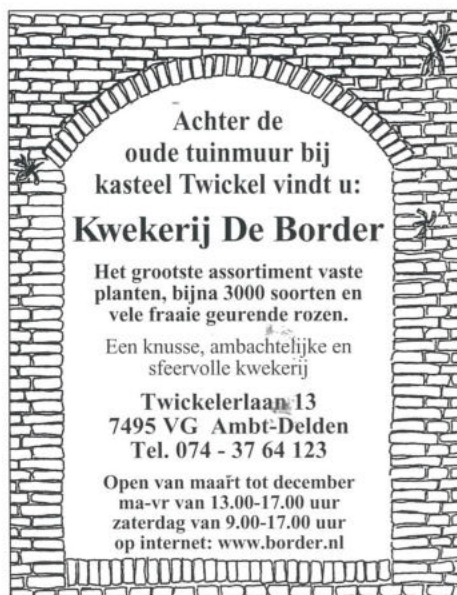
Kade 1 - 4671 RG Dinteloord
Telefoon: 0167-524090; telefax: 0167-524018
e-mail: prodrom@wxs.nl
http://www.yourgarden.com

PLOEGER DE BILT
vaste planten

- ★ Uniek groot assortiment
- ★ Vakkundig advies
- ★ Showborder met 1400
soorten
- ★ Beschrijvende catalogus
op aanvraag (catalogus à
f. 15,- op postgiro 9917)
- ★ Voor de computer: een
electronische PlantenGids

Blauwkapelseweg 73, 3731 EB De Bilt
Telefoon 030-2202602 Fax 030-2204494
Geopend: vrijdag, zaterdag en maandag
van 09.00 tot 17.00 uur.

Achter de
oude tuinmuur bij
kasteel Twickel vindt u:
Kwekerij De Border

Het grootste assortiment vaste
planten, bijna 3000 soorten en
vele fraaie geurende rozen.

Een knusse, ambachtelijke en
sfeervolle kwekerij

Twickelerlaan 13
7495 VG Ambt-Delden
Tel. 074 - 37 64 123

Open van maart tot december
ma-vr van 13.00-17.00 uur
zaterdag van 9.00-17.00 uur
op internet: www.border.nl

Kom eens kijken hoeveel er nu al bloeit.
Zeër ruim aanbod rozen op stam.
Alle ecostyle-bio producten op voorraad.

Mariëlle Bach foto: M. Lenshoek

heeft zich altijd sterk
verbonden gevoeld
met het onderwijs, zo
heeft hij bijna dertig
jaar les gegeven in de
aanleg en het onder-
houd van tuinen in
Haarlem, waar hij
hoofd was van de
Tuinbouwwintercur-
sus. Tussen 1926 en 1927 ontwierp hij een
kinderwerktuin in Bloemendaal en was hier
vele jaren op zaterdagmiddagen aanwezig om
de kinderen te onderwijzen en te assisteren.
'Voor de opvoeding der jeugd buiten de
schooltijden is tegenwoordig veel belangstel-
ling. Voor de jongeren worden werktuinen
aangelegd, waar zij in de vrije Woensdag- en
Zaterdagmiddagen tuinarbeid verrichten
onder leiding van onderwijzers of tuinbou-
wers. (...) Die School- en werktuin, elders
jeugdtuin geheeten, heeft tot doel de jeugd in
nauwer contact te brengen met de natuur,
zodat zij eerbied en liefde voor haar en harer
schepselen krijgt en hierdoor het eigen leven
verrijkt; zij wil dit doel bereiken door tuin-
arbeid,' zo schreef Bleeker in juni 1927 en
augustus 1928 in het tijdschrift *Onze Tuinen*.
Tevens werd het werken in de kindertuin
gezien als 'schadeloosstelling voor het verblijf
tusschen de schoolmuren'.

Aangenaam verblijf

Door de botanie leerden kinderen al veel over
individuele planten, maar Bleeker benadrukte
vooral het belang van het werken in een mooi
ingerichte tuin: 'Vaak wordt een factor over
het hoofd gezien die eveneens van invloed is
op het karakter van het kind: de schoonheid
der dingen en niet alleen de schoonheid van
iedere plant of dier afzonderlijk, doch ook de
schoonheid van het geheel, in dit geval van de

kindertuin. Van een bepaalde aanleg (van de
tuin) is meestal geen sprake. Of dit dan nood-
zakelijk is? Mijs inziens zeer zeker; behalve
de opvoeding in de praktische zaken van het
leven is opvoeding in esthetische richting een
eisch, welke vooral in onze huidige materialis-
tische samenleving meer dan nodig is. En
deze opvoeding in schoonheid wordt niet
alleen bereikt door het kweken en zien der
natuurproducten zelf, doch ook door het
werken in een tuin, welke een mooi geheel
vormt; terwijl tevens het verblijf in zulk een
tuin voor leerling en bezoeker aangenamer is.
Men zal het bezwaar maken en het bezwaar
lijkt niet ongegrond: er gaat zooveel nuttig
terrein verloren bij zulk een aanleg, doch de
vraag rijst: is het wel verloren ruimte? Is
schoonheid aankweken niet even nuttig voor
de jeugd als het meer materialistische deel?'
Moe van het wieden rusten we even uit op de
grond. Het is heel stil in de schooltuin in
Amersfoort, je hoort alleen de vogels en de
wind in de bomen. Mariëlle wil later heel
graag een eigen tuin, met aardbeien, bessen
en frambozen. Ook een vijver, met vaste plan-
ten er omheen. En bloemen natuurlijk, dat is
logisch, het liefst een zee van klaprozen, mar-
grietten en korenbloemen. Je droomt makke-
lijk weg, daar in de schooltuin in Amersfoort.

Marian Lenshoek

Met dank aan Mariëlle Bach en Eric Blok. Bronnen: Neder-
landse Tuinkunst III, Jongere Tuinkunst 1900-1940 van ir.
E. Blok en 'Onze Tuinen' van juni 1927 en augustus 1928.

Uit: Mijn eigen tuintje door G. Bleeker (Uit: collectie E. de Jong)

adventures in

photography Diana Blok

text Don Bloch

cross - casting

Adventures in Cross-Casting

Adventures in Cross-Casting, een (door J. de Vries) prachtig vormgegeven fotoboek van de bijzondere reeks portretten die de fotografe Diana Blok maakte ter gelegenheid van de openingstentoonstelling voor het gerenoveerde Theater Instituut Nederland in juni 1997. Portretten van persoonlijkheden uit de theaterwereld die hun favoriete rol van de andere sekse uitbeelden. Jenny Arean als Richard III van Shakespeare, de operazanger Lieuwe Visser als Cio-Cio San uit Madame Butterfly van Puccini, Kitty Courbois als Don Corleone uit The Godfather van Coppola, Albert Mol als Elizabeth I, en andere bekende namen. Maar ook theaterpersoonlijkheden die minder in het voetlicht staan zoals bijvoorbeeld de kledster Will Beets, die Spoel uit Midzomernachtsdroom van Shakespeare vertolkt.

De portretten zijn aangevuld met afbeeldingen van enkele acteurs tijdens het proces van de gedaante- of is het toch persoonswisseling? De transformaties worden toegelicht door korte tekstfragmenten van de schrijver Don Bloch.

In het totaal zijn in het boek 80 kleurenfoto's opgenomen. Teksten zijn in Nederlands en Engels. Het boek heeft 84 pagina's en is ingenaaid/gebonden in een bijzondere harde band. De publieksprijs van dit gebonden boek bedraagt f 49,-.

Uitgevers: co-productie van H. Veenman & Zonen en Theater Instituut Nederland
ISBN 90-27815-42-9

Te bestellen via de boekhandel of rechtstreeks bij H. Veenman & Zonen, Postbus 18, 6710 BA Ede, tel. 0318-64 84 64

Of een tuin geslaagd is hangt voor een groot deel af van de beplanting. De kweker bepaalt de kwaliteit ervan door zijn vak kennis en door de ontwikkeling van het aanbod. Hieronder het eerste van een serie kwekersportretten met verhalen over vakmensen en minder bekende aspecten van hun werk.

Handelskweker met een breed sortiment

Kwekerij Dick Degenhardt is een van de 1000 Boskoopse bedrijven waarvan de naam bij de consument onbekend is. Dat zal ook zo blijven, want zoals het gros van de andere levert ook Degenhardt alleen aan de groothandel. Toch is het boeiend om eens achter de schermen te kijken. Boskoop is nog steeds de belangrijkste producent en exporteur van wat in de handel boomkwekerijgewassen worden genoemd: bomen, heesters en vaste planten. Kwekers als Degenhardt vervullen een essentiële rol in het succes van Boskoop, door hun kennis van de markt en de handel en door hun kweekexpertise.

Dick Degenhardt (geboren 1947) kreeg geen typische kwekersopleiding, hoewel zijn vader een kwekerij had. In plaats van de tuinbouwschool volgde hij de MULO. Toen hij op zijn 15de van school kwam, had hij nooit bij zijn vader op de kwekerij gewerkt. Na een week vond zijn vader dat hij wel lang genoeg had stilgezeten en mocht Dick achter op de brommer plaatsnemen om op zoek te gaan naar een baan. Het werd een handelskwekerij, waar hij in enkele jaren praktijk de niet gevolgde tuinbouwschoolopleiding inhaalde. Op zijn 18de ging hij voor het bedrijf door Frankrijk, Engeland en Italië reizen om kamerplanten en cactussen te verkopen. Dick was van jongs af

aan kind aan huis bij kweker Kees Verboom. Toen deze er in 1975 mee ophield en geen opvolger had zag Dick zijn kans. Het was een vasteplanten kwekerij en aangezien de investeringen daarin te behappen waren - geen dure kassen - besloot hij zelfstandig ondernemer te worden.

Diep sortiment

Handelskwekerij Verboom had van oudsher een behoorlijk uitgebreid sortiment (zie ook de aflevering van Historisch Plantgoed in dit nummer). Stelregel was dat alleen slechte variëteiten werden weggegooid. Langdurig vermeerderde planten kunnen zodanig verzwakken dat de kwaliteit achteruit loopt. Degenhardt hanteert dit principe - alleen weg doen wat niet meer voldoet - zelf nog steeds. Hij exporteert naar verschillende landen - Engeland, Duitsland, Frankrijk, Scandinavië, de VS, Canada en Japan - die ieder hun eigen markt hebben. Vollegronds planten voor de export hebben het voordeel dat er weinig werk aan zit in vergelijking met op pot geteelde planten. Ze worden kaal verkocht: de planten zijn in rust, de bovengrondse delen zijn zo ver als mogelijk afgesneden en wat verpakt moet worden zijn alleen de wortels met groeipunten. Om het risico op

het meebrengen van ongewenste organismen te reduceren worden de wortels schoongespoeld. Het zijn twee redenen waardoor Degenhardt een sortiment kan handhaven dat zowel breed (met veel soorten/families) als diep is (met veel variëteiten). Hij kweekt op 2 hectare in totaal zo'n 2000 cultivars. De belangrijkste zijn pioen (circa 150 cultivars, 25.000 stuks per jaar), Iris (120 cv's), Papaver (35 cv's), *Hemerocallis* (35), *Phlox paniculata* en *Delphinium*. De grootste hoeveelheid van een cultivar die Degenhardt in één kweek opzet is *Dicentra 'Luxuriant'*: ± 40.000 stuks. De kweek van sommige soorten is specialistisch werk. Een voorbeeld vormt pioen. Degenhardt: 'Het zijn daardoor vrij dure planten, maar aan de andere kant kunnen ze makkelijk 35 jaar oud worden, als ze maar op een goede plek staan.' Er is in de afgelopen 23 jaar nogal wat veranderd in het kwekersvak. 'Het belangrijkste is, dat het werk door mechanisatie veel lichter is geworden: machinaal spitten en planten, werken met lichtere materialen, aan- en afvoer per as', aldus Degenhardt, 'en het is maar goed ook dat er minder handkracht nodig is, want het personeelsaanbod in Boskoop is erg

Dick Degenhardt

Ruim 2000 cultivars op 2 ha - grand foto's: Leo den Dulk

Monica van Dael
Jan Dekker
Peter Erftemeijer
Jon Gardella
Maja van Hall
Bernard Heesen
Willem Heesen
Evert van Hemert
Peter Jacquemijn

DE RUIMTE WAAR UW KUNSTWERK STAAT

Renée Julien
Ton Kalle
Huub Kortekaas
Renée van Leusden
Jan Mul
Hanneke de Munck
Clemens Pasch
Egbert Philips
Hans Reijnders
Hans Rikken
Eddy Roos
Ida de Roy
Peter Schraven
Caius Spronken
Xander Spronken
Franz Josef Vanck
Tom Wagenaar
Clara van de Water
Joz. Wortelboer
Liëvin d'Ydewalle
Wijnand Zijlmans

interart
BEELDENTUIN GALLERY

Interart Beeldentuin/Gallery,
Gouverneursweg 6c, 5473 VB Heeswijk
Postbus 45, 5473 ZG Heeswijk.
Tel. (0413) 29 33 28 Fax (0413) 29 35 61
E-mail: armeda@wxs.nl

De Beeldentuin is geopend van 10 mei t/m 12 oktober, van donderdag t/m zondag.
Openingstijd van 13.00 tot 17.00 uur en na telefonische afspraak.

klein. En wat ook veranderd is: op de kwekerij zelf werd het geoogste plantmateriaal vroeger op een schouw (een platbodem boot) via de sloot naar de kop van het terrein gevaren, waar de loods ligt. Nu doe je dat met een elektrokar. De schouw wordt alleen nog gebruikt voor het aanvoeren van nieuwe teelaarde.' De Europese eenwording heeft eveneens gevolgen gehad, gunstige zelfs, want de handel binnen Europa is een stuk vereenvoudigd nu gezondheids-certificaten niet meer vereist zijn.

Trends peilen

Het sortiment is in de loop der jaren verschoven: minder rotsplanten, meer halfhoge tot hoge planten. 'Rotsplanten vragen opdrachtige (vocht opgevend, LD) grond, en het is hier net iets hoger en droger dan bijvoorbeeld het stuk land hiernaast,' zegt Degenhardt. 'De vraag naar hogere planten is toegenomen doordat men in de siertuin meer planten voor de achtergrond wil hebben. Dat komt goed uit, want die zijn op mijn wat drogere grond beter te kweken.'

Veranderingen in de vraag komen ook voort uit zich wijzigende trends. 'Als kweker kun je er niet onderuit om trends in de gaten te houden. Je hebt dan bepaalde planten op het juiste moment in voldoende hoeveelheden voorradig. Om die voorraden te maken kost ongeveer 1,5 tot 2 jaar. Eigenlijk is het vrij simpel: als je de kleurentrends in mode en interieur in de gaten houdt, dan weet je welke kleuren over twee jaar gevraagd zullen worden. Merkwaardig genoeg zijn er niet veel collega's die dat doen...' zegt Degenhardt. Hij voorziet dat in de komende periode *Papaver orientale* zeer gevraagd wordt, evenals hemelsblauw bloeiende planten. Zelf is hij erop voorbereid.

Het brede sortiment van Degenhardt is bij de betere Nederlandse fijnkwekers ook al jaren in trek. Voor de aanvulling van hun eigen aanbod weten ze de weg naar zijn kwekerij te vinden. Soms kweekt hij planten voor hen die ze zelf minder makkelijk kunnen maken, bijvoorbeeld omdat hun grondsoort er niet zo geschikt voor is.

Kweker is een mooi vak. Dick Degenhardt straalt dat uit. 'Het enige dat ik wel eens zou willen is een beetje meer vrije tijd - mijn vrouw zou daar ook niet tegen zijn... Maar ik vrees dat dat een utopie blijft, want je hebt nu eenmaal met iets levends te maken!'

Leo den Dulk

Hogere planten voor de siertuin foto: Leo den Dulk

Tuinkunst

De zelfstandige identiteit van ons historische en actuele landschap, de betekenis en onvervangbaarheid van levende cultuurlandschappen en de theorievorming rond deze onderwerpen, dat zijn de thema's van het Nederlands jaarboek *Tuinkunst*, deel 3. Het meest filosofisch van toonzetting is 'Het territorium als palimpsest', een vertaling van een in 1983 (!) verschenen artikel van de Zwitserse stedenbouwhistoricus André Corboz, waarin hij een definitie van het landschap als territorium tracht te formuleren, die stad en landschap als elkaar omvattende grootheden karakteriseert. Een nuancerende in de waardering van de grote namen die met de landschapsstijl verbonden zijn is wat het artikel van Pien Lammertse-Tjalma over Hendrik van Lunteren (1780-1848) beoogt. In een breed overzicht wordt aangetoond dat Van Lunteren misschien minder roem heeft vergaard, maar dat de kwaliteit van zijn werk zeker niet onderdeed voor dat van zijn tijdgenoot J.D.Zocher jr. Zijn herschepping van Enghuizen bij Hummelo wordt tegenwoordig gezien als het fraaiste ontwerp in Nederland van een 'ferme ornée'. Het ontwerp en de aanleg van Dordwijk door J.D.Zocher jr. en de latere uitbreidingen en aanpassingen door de vrij onbekende Chris-

toffel Eggink en zijn zoon zijn onderwerp van een artikel van Ronald Immerseel en Peter Oosterhout. Hierin wordt aangetoond dat de combinatie van beider kunnen resulteerde in de unieke kwaliteit van Dordwijk. Amusant is het zakelijk vernuft van de Zochers bij de ontwikkeling en de financiering van het stedelijk groen in Rotterdam (Hanneke Helmink-Habes). Zowel J.D. Zocher jr. als zijn zoon L.P. wisten heel wat opdrachten binnen te slepen door 'belangeloos en zonder geldelijke beloning' ontwerpen aan te bieden. Wel moesten de opzichter en de onderopzichter voor de uitvoering afkomstig zijn van de firma Zocher en diende de beplanting daar eveneens aangeschaft. In 'The Arts of Peace' van Edward Leeuwin wordt de iconografie van de tuinen van het Vredespaleis te Den Haag, naar ontwerp van Thomas Hayton Mawson verduidelijkt. Interessante verbanden worden gelegd met de Arts and Crafts beweging en het belang van het ontwerp als een van de vroegste Nederlandse voorbeelden van de architectonische stijl. Ronduit bizar is het stuk van Giovanni Serlijn over H.Th.Wijdeveld, die in 1919 de socialistische revolutie voelde aankomen en daarom maar vast in Wendingen een gedurfd plan

Flora Nova Een all-round sortiment

Een kweker die ook tuinen ontwerpt en aanlegt heeft misschien een streepje voor omdat hij weet hoe de planten worden toegepast en wat de kwaliteit in het gebruik is. Voor kwekerij *Flora Nova* in Ophemert is dat dagelijkse praktijk. Niet alleen wordt op 7 hectare een zeer volledig sortiment vaste planten, rozen, heesters en coniferen gekweekt, deze worden door het eigen tuinontwerpbureau in de ontwerpen verwerkt en door het hoveniersbedrijf geplant. Daarnaast worden de planten in het eigen tuincentrum in Tiel verkocht. Ook wordt geleverd aan hoveniers en wordt een deel geëxporteerd. *Flora Nova* heeft gekozen voor een breed sortiment, waarin veel aparte soorten zijn opgenomen. Bij de heesters zijn dat onder andere *Chimonanthus*, *Halesia*, *Abeliophyllum*, *Koeleria*, *Clerodendron* en *Styrax*. Grotere solitaires van bijvoorbeeld *Photinia* en *Hulst* horen ook tot de specialiteit van *Flora Nova*, evenals buxusfiguren. De keuze in rozen is bijzonder groot: 173

soorten, waaronder minder gangbare als *Rosa centifolia*, *muscosa*, Bourbon-rozen. Door eigen selectie zijn daaruit de betere soorten naar voren gehaald, zoals de mosroos 'Shailer's White Moss' en de centifoliaroos 'Cristata' (ook bekend als 'Chapeau de Napoléon'). Voor tuinaanleg heeft *Flora Nova* 5 ploegen hoveniers in dienst, die het hele jaar tuinen aanleggen. Om steeds voldoende vaste planten beschikbaar te hebben, wordt 1,5 hectare planten op pot gekweekt. Ook daarin wordt geselecteerd op gezondheid en andere kwaliteiten. Een voorbeeld: de bekende *Salvia nemorosa* 'Ostfriesland' is vervangen door *Salvia x sylvestris* 'Mainacht', omdat de bloei van de laatste langer aanhoudt. Zo wordt voortdurend gewerkt aan een nog betere kwaliteit!

LD

Kwekerij *Flora Nova* B.V., Molenstraat 41 b, 4061 Ophemert, tel. 03445-1324. Tuincentrum *Flora Nova*, Zoelensestraat 39 a, 4013 CP Kapel Avezaath, tel. 03448-2399. Het tuincentrum is gemakkelijk te bereiken door vanaf de afslag Tiel-West de borden te volgen. Kwekerij en tuincentrum zijn dagelijks geopend tussen 8 en 18 uur.

De Kruidhof

VEELZIJDIG & KLEURRIJK

BOTANISCHE TUIN FRIESLAND

Met een uitstapje naar de Kruidhof blijft u dicht bij de natuur

- meer dan 2000 soorten prachtige planten, verdeeld over 15 tuinen en collecties
- een oase van sfeer, rust, bloei, geur en kleur
- voor groepen, op afspraak prachtige rondleiding met gids en groepskortings
- tuinrestaurant „De Uithof“
- bijzondere planten- en zadenverkoop.

KOM KIJKEN

Voor meer informatie: de VVV-kantoren en

De Kruidhof
VEELZIJDIG & KLEURRIJK

Schoolstraat 29 B
9285 NE Buitenpost
Tel. 0511-541253

bezoek de schitterend aangelegde

Kijktuinen Goedegebuure

bloemenhart van de Veluwe

Geopend:

van 5 mei t/m 31 okt. op di. t/m za. tussen 10-17.00 uur.
entree f 9,- p.p. (incl. koffie of thee). Seizoenkaart à f 25,-
Rondleidingen voor groepen op aanvraag.

Kienschulpenweg 26, Nunspeet, tel. 0341-260656

FIRMA C. ESVELD

BOOMKWEKERIJEN ■ PLANTENBOEKEN

Rijneveld 72
2771 XS Boskoop
tel.: 0172-213289
fax: 0172-215714
e-mail: c.esveld@tip.nl
internet: http://www.esveld.nl

openingstijden:
werkdagen 9-17 uur
zaterdag 9-16 uur
ruime parkeergelegenheid

Gespecialiseerd in houtige gewassen

In onze kwekerijen vindt u vele bijzondere
heesters en bomen, die bijna nergens te zien zijn!

In onze boekwinkel hebben we ongeveer
450 verschillende plantenboeken in voorraad.

Catalogus met ruim 9000 verschillende tuinplanten
op aanvraag, een acceptgiro à f 15,-
is bijgevoegd als bijdrage in de kosten.

Voor bestellingen hebben we
een week levertijd nodig.

Kom eens bij ons kijken, het loont de moeite.

voor de herschepping van het Vondelpark in een Volkspark lanceerde. Het klapstuk was het 'Grote Volkstheater' waar de arbeider de bevruchting van de toekomstige cultuur symbolisch wel heel duidelijk kreeg opgedrongen door een banale 'architecture parlante' in de vorm van een vrouwelijk onderlichaam. Stalin zou er ongetwijfeld dol op zijn geweest. Toch is het verhaal over de contemporaine inspiratiebronnen van Wijdevelds curieuze plan zeer de moeite waard.

In een artikel over het door de modernistische architect William Lescaze ontworpen landgoed Dartington in Devon en zijn samenwerking met landschapsarchitect Beatrix Farrand, beiden Amerikanen, beschrijft Fridy Duterloo de moeizame verstandhouding tussen de opvattingen van de modernistische architectuur en de tuin- en landschapsarchitectuur. Boeiende materie, al was het maar omdat men er in het huidige discours nog steeds moeite mee heeft...

LD

Erik de Jong (red.). *Tuinkunst, Nederlands jaarboek voor de geschiedenis van tuin- en landschapsarchitectuur*, 3, 1997. Architectura & Natura, Amsterdam 1998. ISBN 9071570 827. 205 pagina's. Prijs f 75,-

Groene vingers tasten in het groen

Het boek *Tastbaar Groen, tuinieren voor mensen met een visuele handicap* blijkt na genietend lezen inderdaad een allround handboek voor tuinliefhebbers met een visuele handicap én voor mensen in hun omgeving. De auteur, Hans Schuman, heeft hierin zijn ervaring en kennis verwerkt, opgedaan in zijn jarenlange praktijk als docent tuinieren in het voortgezet onderwijs van Bartiméus onderwijsinstelling aan blinde en slechtziende jongeren.

Het is een boek met veel theoretische en

praktische kennis over tuinieren. Het geeft ook niet-visueel gehandicapte tuiniers een vaak verrassende kijk op hun tuin en de planten en dieren die zij daar tegenkomen. De schrijver geeft een cursus tuinieren waarin hij geen onderwerp overslaat. Een kleine greep uit de inhoud: Wat is nu het leuke van tuinieren? Gereedschappen en hulpmiddelen. Over humus, grond, plantenvoeding en compost (zeer uitgebreid). Het kweken van planten. Ontwerp en inrichting van de tuin. Kinderen in de tuin. Ruimte voor de zintuigen. Geurende planten. Aanraken en aangeraakt worden. Tastplanten in huis en in de tuin. Geluiden in de tuin-planten die een geluidseffect kunnen veroorzaken.

De iets grotere letter van de uitgave maakt het lezen makkelijker. De meer dan 100 kleurenfoto's verduidelijken de groene tekst. Achter in het boek staan plantenlijsten gerangschikt naar geur-, tast- en geluidseigenschappen, waarbij van de plant steeds is aangegeven of deze geschikt is om in een (grote) pot of container te groeien. *Tastbaar Groen* is een prachtig geschenk voor uw goede, maar slechtziende tuin vrienden en vriendinnen. Als de verkoopster u vraagt: cadeauverpakking? Zegt u meteen: 'Nee, dank u, ik lees het boek eerst zelf, een tip van mijn Tuinenstichting'.

JVH

Hans Schuman. *Tastbaar Groen*. Uitg. Terra, Warnsveld. Gebonden met stofomslag. 144 blz. ISBN 90 6255 802 X. Prijs f 59,-.

Tuinenreisgids Ierland

Sommige dingen zou ik liever voor mezelf houden. Ierland is er een van. Laat de mensen er zelf maar achter komen dat heel Ierland één grote tuin is. Ga je te enthousiast over een mooie plek schrijven, dan komen er al gauw teveel mensen. In Ierland lopen al

**Woongenot
in uw eigen tuin...**

... met buitenmeubelen uit massief teakhout, naar goede Engelse traditie vervaardigd. Weerbestendig en comfortabel het hele jaar door! Keus uit meer dan 300 modellen in klassieke banken, tafels, verstelbare stoelen, deckchairs, ligbedden, e.e.a. compleet met bijpassende kussens.

Maar ook houtframe parasols en vele Engelse tuinaccessoires.
3000 m2 showroom te De Bilt.
Voor inlichtingen en/of uitvoerige documentatie (100 pag.):

BSC-DEBILT QUALITY TEAK
BSC Exclusieve Buitenmeubelen
Looydijk 96-102a (naast A.H.) De Bilt-centrum,
☎ 030-2200065 Open: Ma. t/m Za., Vr. koopav.
Teake Garden Dealer

- Uw persoonlijke adviseurs -

zoveel Amerikanen rond die er niet meer te zoeken hebben dan de herkomst van hun achternaam. Dus laten we afspreken dat u dit boekje alleen koopt als u toch al van plan was naar het Groene Eiland af te reizen. Het geeft naast veel praktische informatie heel aardige, persoonlijk getinte achtergrondverhalen over de bijna 100 beschreven tuinen. Door het milde klimaat van Ierland, met zelden nachtvorst en de overvloedige regens - wat bij ons een miezerige dag zou heten noemen de Ieren 'a soft day' - is de plantengroei er zeer weelderig en de soortensamenstelling heel exotisch. Dat is vooral het geval in het zuidwesten, waar subtropische planten indrukwekkende afmetingen bereiken. De plantenliefhebbers komen met de *Tuinenreisgids* zeer aan hun trekken door de bijzonderheden over de in de tuinen aanwezige beplantingen, aangevuld met rake observaties. Misschien wilt u wel helemaal niet naar Ierland. Maar zelfs dan is dit nog een leuk boekje, gewoon om te lezen. En als u toch Ierse tuinen gaat bezoeken: niet verder vertellen!

LD

Hanneke van Dijk. *Tuinenreisgids Ierland*. Gottmer/Becht, Bloemendaal 1998. ISBN 90 257 2981 9. 295 pagina's. Prijs f 34,90

Westerpark vijf visies

Het terrein van de Westergasfabriek wordt gevoegd bij het bestaande Westerpark in Amsterdam. Aan Edwin Santhagens, Adriaan Geuze, Kathryn Gustafson, Michael van Gessel en Lodewijk Wieggersma werd een voorstel gevraagd ter invulling van het te maken park. In het boek *Een park voor de 21ste eeuw* leest u niet alleen over de plannen, maar vindt u van allen een verantwoording en een toekomstvisie. Bij alle deelnemers vallen de

woorden 'overganglandschap' en 'cultuur versus natuur' op. Uitersten hierin zijn enerzijds de opvatting dat de natuur terrein herwint, anderzijds zien we een gestuurde recreatie met uitzicht op de natuur. De ontwerpen laten allemaal een gestaffeld gebruik zien. Grofweg liggen de recreatie- en gebruiksfuncties bij de oude waterleidinggebouwen en loopt de 'natuurlijkheid' op naarmate we verder verwijderd raken en richting spoorlijn gaan. De opvattingen zijn op inspraakavonden getoetst en door stedelijke instanties op hun haalbaarheid bekeken. Het plan van Gustafson kreeg de eer om als uitgangspunt te dienen. Zij ziet het park als een niet statisch, niet star geheel dat als een kameleon de andere functies kan aannemen. Een redelijk traditionele opvatting. Vandaar de illustratie bij dit artikel van Adriaan Geuze. Hij bedacht een groot gebouwd 'charismatisch' hek - met grote lichtmasten en bloembakken met sinaasappelbomen en sansevieria's - waarbij vergeleken het hek van het Vondelpark een tuinhekje wordt. Vooral het lichtplan belooft mooie zomeravonden. Een rijk geïllustreerd boek met heldere visies op de toekomst van het stadse groen.

GJD

Suzanne Piët e.a. *Een park voor de 21ste eeuw*. Uitgeverij Thoth, ISBN 90 6868 183 4 Prijs f 44,50.

De Europese plantenvinder

Een zeer volledig overzicht van wat er bij de Europese kwekers aan planten verkrijgbaar is - meer dan 80.000 soorten en cultivars - kunt u vinden met de combinatie boek/CD-ROM van de *PPP Index, de Europese Plantenvinder*. De derde editie is meer dan een samenvoeging van nationale Plantenvinder uitgaven. Deze legt ook de basis voor het gebruik

binnen Europa van een eenduidige naamgeving - helaas nog steeds geen vanzelfsprekende zaak. De CD-ROM bevat in tegenstelling tot het boek geen standaardsortiment, maar het volledige sortiment van de deelnemende kwekerijen, zoals die dat hebben opgegeven. Planten en leveranciers zijn via diverse ingangen en filters op te zoeken. Via de zoeklijst kan men eerst een plantenfamilie zoeken en vervolgens naar de soortenlijst gaan of direct een soort intoetsen, waarbij men een lijst van kwekers in de verschillende landen krijgt. Per kweker worden uitgebreide gegevens vermeld. Ook kan men leveranciers selecteren op land, postcode, groot- of detailhandel of levering aan particulieren, postorder of export. Men kan selectielijsten maken en indien gewenst samenvoegen, zodat men bijvoorbeeld bestellijsten kan samenstellen. Het is eveneens mogelijk om voor planten in een actieve verzamellijst een gecombineerde leverancierszoekopdracht uit te voeren en voorkeursleveranciers vastleggen. Is dit soort functies vooral voor de professionele gebruiker bedoeld, voor de particulier zijn er nog andere interessante gegevens te vinden op de CD-ROM, zoals een lijst met verenigingen van plantenliefhebbers, van de Franse Association Asphodèle tot de Wakefield & North England Tulip Society, waar van toepassing compleet met homepage en/of e-mail adres. De lijst met bekende tuinen is voorlopig nog beperkt tot Duitsland, maar wordt in een volgende editie uitgebreid tot alle Europese tuinen. Tevens zijn een tekstverwerker, de catalogus van uitgever Eugen Ulmer en die van postorderboekverkoper Hörsch opgenomen. Op de CD-ROM, die circa 400 MB aan gegevens bevat, staat ook een 30-dagen demo-versie van het plantenprogramma Plantus - met 7000 planten en 5100 goede foto's - en informatie over de professionele versie.

De opbouw van het zoekstelsel en de help-files is bekend van Windows, dus redelijk overzichtelijk en men kan teksten eenvoudig via kopiëren en plakken naar andere Windows-programma's exporteren. Zowel voor de professionele als de particuliere gebruiker een interessant product met een zorgvuldiger uitvoering dan vergelijkbare CD-ROMs.

LD

Anne und Walther Ehrhardt. *PPP Index, de Europese Plantenvinder*. Eugen Ulmer, Stuttgart 1997. ISBN 90 715 70 54. 1832 pagina's + CD-ROM. 6-talig. Prijs f 65,00.

Het omheinde land

In het boekje *Omheind Land* behandelt Gaston Bekkers in vogelvlucht de geschiedenis van de stadsparken in Leiden. Vanaf de aankoop van de Burcht tot 350 jaar later de restauratie van het Bos van Bosman is de geschiedenis van het Leidse stadsgroen een hoogst gevarieerde kaleidoscoop van groenrichtingen en natuuropvattingen. Met als startpunt de semi-openbare Hortus was de stad Leiden al vroeg met wat we nu groenplanning zouden noemen. Via de gebruikelijke slechting der bolwerken begin 1800 en de opkomst van particuliere parken, via de gemeentelijke voorzieningen in de 20e eeuw als begraafplaatsen, sportparken en speelterreinen, belanden we bij de 'veiligstelling van het weidelandschap'. Onderhoudend aan het boek is de toegankelijkheid. Alle groene enclaves zijn verbonden met namen en 'petites histoires'. Te beginnen bij de Hortus met de gouden regen van Clusius, de dadelpruim van Linnaeus, daarna de singels met de onvermijdelijke gebroeders Zocher, de stadsarchitect Salomon van der Paauw, Pieter van der Werf en de grote ruïne. De namen Dudok, Mulder en Knuttel zijn verbonden met het

Gevorderd in groen?

Als tuinieren uw hobby is of u bent een enthousiast liefhebber, dan zoekt u verder dan het 'gemiddelde' assortiment planten.

Maar waar vindt u de écht bijzondere soorten? Bij Tuincentrum Vechtweelde. Want daar heeft u keuze uit zo'n

4500 soorten buitenplanten

van heel gewoon tot buitengewoon bijzonder. Allemaal in pot. Bovendien hebben we gereedschap, tuinhout, vijvers en waterplanten, tuinmeubelen en 1001 bijzondere extra's voor de gevorderde tuinier. Of we hebben wat ú zoekt? Gewoon even bellen. Of nog beter: kom eens langs. Dat is héél inspirerend.

Tuincentrum Vechtweelde vindt u op nog geen vijftig meter afstand van de Maarsseveense Plassen.

TUINPLANTEN • KAMERPLANTEN • BOOMKWEKERIJ

tuincentrum
vechtweelde

Herenweg 35, Maarssen Tel. 0346 - 56 33 97
Geopend van 9-18 u. Maandag v.a. 13 u. Vrijdag koopavond tot 20.30 u.

Kooipark. De teloorgang van de Hanrath-villa Nieuweroord met de tuin van Gerard Bleeker en de start van de Leidse Hout met landschapsarchitect van Nes, zijn originele hoofdstukken in het Leidse groenboek. Het boek eindigt in de huidige tijd met de polemiek recreatie versus heempark. Een zeer leeswaardig boekje in de serie *Leids verleden*. De illustraties worden als stickers bijgeleverd. Even een uurtje sorteren en stickeren op een regenachtige middag.

GJD

Gaston Bekkers. *Het omheinde land. Gemeente Leiden, 1998, ISBN 90 801395 05, 144 pag. Prijs f15,-.*

Voorbeeldige catalogi

De catalogi van Coen Jansen en van Eleonore de Koning geven een voorbeeld van hoe een serieuze plantencatalogus eruit ziet. Die van Jansen heeft een fraaie Engelse tekening als omslag en de inhoud is zoals we gewend zijn met grote kundigheid en enthousiasme geschreven. Hij kweekt verschillende specialiteiten, zoals *Beschorneria* en *Cardiandra*, en heeft ook van grotere geslachten allerlei bijzonders, bijvoorbeeld niet-klimmende *Clematis*, minder alledaagse *Geraniums*, 3 soorten *Hedychium* en mooie, zelf geselecteerde *Phloxen*, om maar eens wat te noemen. En als u nog een kennis heeft die altijd pronkt met moeilijke plantennamen, dan geeft u die gewoon een keer *Molopospermum peloponnesiacum*. Kan hij of zij dat in één keer goed nazeggen, dan weet u dat u uw meerdere heeft gevonden. Een bezoek aan Coen Jansen's kwekerij is ook zo wel aan te raden.

Catalogus f5,- indien afgehaald, of door f7, 50 over te maken op Postbank 953047 t.n.v. Coen Jansen Vaste Planten, Dalfsen.

Een nieuwe standaard qua uitvoering wordt gezet door de bijzonder fraaie catalogus van Eleonore de Koning, *Bloemlezing Collectie 2000*. De beschrijvingen van de geslachten zijn prettig uitgebreid en voorzien van overzichtelijke soortenlijstjes. De catalogus is rijk voorzien van opvallend mooie foto's en een tiental illustraties van Han van den Broeke. In de tekst en de foto's worden talrijke waardevolle suggesties gedaan voor plantcombinaties. Eleonore is houdster van de Nederlandse Plantencollectie Helleborus, met de zelf gewonnen Royal Mary Group als middelpunt. De prachtige aurikel-collectie van maar liefst 58 soorten 'snoezige tuttelletjes', zoals ze ze zelf noemt, zou een mooi begin kunnen zijn van uw eigen Aurikeltheater!

LD

Catalogus f29,90 indien afgehaald of door f36,- over te maken op postgiro 3474522 t.n.v. Eleonore de Koning, Oudelande o.v.v. Collectie 2000.

Pioenen en papavers

Plantbeschrijvingen in een catalogus kennen vele conventies. De eenvoudiger families komen er vaak wat bekaaid af, terwijl de als edel beschouwde, lang levende soorten met veel omhaal van woorden beschreven worden. Dat is te begrijpen als je kijkt naar de prijs die ze moeten opbrengen. De pioen is typisch zo'n plant die tot de laatste categorie behoort. '...de Pioenen [bekleden] eene voorname plaats, en men kan gerust zeggen dat er genoegzaam geen tuin is, van het kleine stukje grond op het boerenerf aan Flora ten offer gebragt, tot het uitgestrekte park aan het vorstelijk lustslot behoorende, waar er niet een of meer aangetroffen worden.' Zo staat *Paeonia* beschreven in de *Flora* (1868) van H. Witte, hortulanus aan 's Rijks Akademietaan te Leiden. Over het destijds gangbare sortiment schrijft hij: 'Ofschoon de enkelbloemige als de typische vormen moeten beschouwd worden, treft men deze toch over 't algemeen het minst aan, gelijk ze dan ook op verre na niet zóó hoog in de schatting der liefhebbers aangeschreven staan als de dubbelde.' De meest gekweekte soort is *P. albiflora* (= *lactiflora*) en de hybriden ervan: 'Geene andere soort toch gaf aanleiding tot het ontstaan van zooveel verschillende vormen [...] Men wil zelfs dat dit getal omstreeks twee honderd bedragen zou; gewis komt bij de onderscheiding daarvan echter een weinigje toegevendheid te pas.' H. Witte behoorde waarschijnlijk niet tot de 'splitters', de botanici die het liefst zoveel mogelijk soorten onderscheiden. Verder noemt hij *P. tenuifolia* en de cultivar 'Plena'; *P. officinalis* met variëteiten en hybriden; *P. paradoxa* met variëteiten en hybriden; *P. humilis*, *P. corallina* en *P. Witmanniana* (= *wittmanniana*): '...hiervan [zijn], zooverre mij bekend is, nog geen hybriden gewonnen.' Bijna 70 jaar later is de pioen nog even gewild. In de catalogus van vasteplanten kwekerij Gebr. Verboom (Boskoop, 1935-1936) is *Paeonia* de enige familie waarbij de winner en het jaar van winning vernoemd worden. Dit is ook nu nog wel gebruikelijk, zie bijvoorbeeld de catalogus van Peter Nijssen. Verder worden deze gegevens alleen vermeld bij rozen! Verboom noemt 174 soorten. De duurste zijn 'President Wilson', een *lactiflora*-hybride, die f 20 per 10 kostte en 'Tamabako' (= 'Tamate-Boku?') een enkelbloemige soort, f 25 per 10. In 1998 vermeldt de catalogus van Dick Degenhardt, die de kwekerij van Kees Verboom in 1975 overnam, 179 soorten. Daaronder zijn 70 soorten uit 1935. De duurste zijn nu 'Coral Supreme' en 'Coral Sunset'.

Hoe anders is dat niet bij *Papaver orientale*. Bij Witte wordt de familie niet genoemd. Gebr. Verboom voert 28 soorten. Daarvan komen er 21 niet meer voor in de catalogus uit '98 van Degenhardt, die 31 *Papaver orientale* cultivars telt. Ongetwijfeld zou men ook destijds zeer enthousiast zijn geweest over de vrij recente cultivar 'Flamingo', die wit is met een vrolijke knaloranje tot oranje rand.

Leo den Dulk

Paeonia tenuifolia, enkel en dubbelbloemig,
uit: H. Witte, *Flora*, 1868.

Kwekerijen & Tuincentra

*Bij de Nederlandse
Tuinenstichting aangesloten
kwekerijen en tuincentra*

- **Kwekerij Abbing**
Odijkerweg 38B
3709 JK Zeist
0343-513741
- **Bamboe Informatie
centrum Nederland BV**
Park en Kwekerij
Dorpsweg 125
1697 KL Schellinkhout
0229-501309
- **Kwekerij De Beemd**
Oudendijk 25
9989 EM Warffum
0595-424589
- **Belle Epoque
Rozenkwekerij**
Oosteinderweg 489
1432 BJ Aalsmeer
0297-342546
- **Jan Boomkamp Gardens**
Hesselerweg 9/Postbus 188
7620 AD Borne
074-2664181
- **Kwekerij De Border**
elke dag 13-17 uur behalve
zon- en feestdagen)
Twickelerlaan 13
7495 VG Ambt-Delden
079-3764123
- **Kwekerij De Egelantier**
Verlengde Boterdijk 10
9765 ED Paterswolde
050-3095418
- **Kwekerij en Tuin-
architectuur 'Flora Nova'**
Molenstraat 41b
- 4061 AB Ophemert
tel. 0344-651324
fax 0344-682240
- Tuincentrum Tiel**
Zoclenesstr 39a 4013 CP
Kapel-Avezaath
tel. 03448-2399
- **Historische Tuin
Aalsmeer**
(mei-sept, di-do 10-16.30 u,
vrij-zo 13.30-16.30 uur)
Uiterweg 32
1431 AN Aalsmeer
0297-322562
- **Bamboekwekerij
'De Groene Prins'**
Kwikkel 3
8341 SK Steenwijkerwold
0521-588445
- **Natuurlijke Vasteplanten
kwekerij De Keltenhof**
Wijksestraat 25
6617 BX Bergharen
0487-532176
- **Kies, Hoveniersbedrijf en
kwekerij**
Beerten 2
5081 AN Hilvarenbeek
013-5051333
- **Marni's Kwekerij**
'Domein Outdoors'
Over de Bies 66a
6333 BZ Schimmert
tel. 045-4041872
fax 043-3261270
- **Vijverplantencentrum
'Midden Veluwe'**
Gortelseweg 29
8171 RB Vaassen
0578-572614
- **Vasteplantenkwekerij
'De Rode Pimpernel'**

- Asserstraat 93
9335 TA Zuidvelde
(bij Norg, Drente)
0592-612800
- **Kwekerij Th. Ploeger
& Zn. b.v.**
Blauw Kapelseweg 73
3731 EB De Bilt
030-2202602
(kortingsregeling geldt van
juli t/m dec)
- **Kwekerij Krijn Spaan**
Kromme Rade 5
1241 LK Kortenhoef
035-6562171
(10% korting bij besteding
boven (50,-))
- **Tuincentrum
Wiebe Wesstra**
Slinke 6
8433 LW Haulerwijk
(bij Oosterwolde, Fr.)
0516-421448
- **Rozenkwekerij
Van der Woning**
Scheerbiessstraat 3
4845 PL Wagenberg
0162-685303
- **Pieter Zwijnenburg Jr.**
Halve Raak 18A
2771 AD Boskoop
0172-216232
(5% korting)

*Op verzoek van de kwekers
wordt u verzocht bij aankopen
uw tuinpas te tonen resp. uw
donateursnummer te vermelden.
Kortingen zijn alleen op
plantmateriaal van toepassing.
De meeste kwekers geven geen
korting op postleveringen.
Informeert u hier s.v.p. naar.*

Tuinplantenwinkels

*Tuinplantenwinkels aangesloten
bij de Nederlandse
Tuinenstichting. Op vertoon
van uw Tuinpasje krijgt u 10%
korting bij:*

- **Bloemsierkunst
Louise Aalbers**
Terborgseweg 35
7001 GM Doetinchem
tel. 0314-334055
- **K. Bevaart**
Singel t/o 508
1012 VL Amsterdam
tel. 020-6258282
- **The Five Seasons
Decoration**
Kerkweg 40
7361 BE Beekbergen
tel. 055-5062981
*Open: vrij 13-18 uur en op
afpraak (10% korting op
terracotta en ander kostbare
decoraties bij een bedrag
onder de (f1.000,-))*
- **Juffertjes in 't Groen**
Schoolstraat 27
2242 KE Wassenaar
tel. 070-5110036
- **A. Mauritz en Zonen BV**
Brinklaan 2-10
1404 ES Bussum
tel. 035-6943914
- **Orangerie**
St. Josephstraat 15b
5211 NH 's Hertogenbosch
tel. 073-6128846
- **Victorian Flowers**
Noordeinde 113
2514 GE Den Haag
tel. 070-3466707

- **'t Soete Groen'**
Binnenweg 200 A
2101 JS Heemstede
tel. 023-5285103
*(korting op alle goederen
vanaf (f 25,- uitsluitend bij
contante betaling)*
- **Wolterinck, Bloemen en
Planten**
Naarderstraat 13
1251 AW Laren (NH)
tel. 035-5383909

*De korting geldt alleen voor
plantmateriaal en bloemen.
Bij telefonische bestelling
graag uw tuinpasnummer
opgeven.*

Tuinshops**Overijssel:**

- **Mevrouw E.M. Nietzman-
Koning**
Pannekoekendijk 6,
8011 BJ Zwolle
tel. 038-4216254

Gelderland:

- **Mevrouw D. Hummelen,
'Spaansweerd'**
Bronkhorsterweg 18
6971 JA Brummen
tel. 0575-561104

Utrecht:

- **Mevrouw A.E. Gipon-
Robberts**
Waldeck Pyrmontlaan 5
3743 DD Baarn
tel. 035-5413955

Noord-Holland:

- **De heer O. Venstra**
Graaf Wichmanlaan 25A
1405 GX Bussum
tel. 035-6949479

Zuid-Holland:

- **Mevrouw K. de Keizer-
van der Lingen**
Hoflaan 38
3062 JH Rotterdam
tel. 010-4142029
*Open: do 13.00-17.00 uur
of na telefonische afspraak.*

Zeeland:

- **De heer en mevrouw
Sweerts de Landas-
Sprenger**
Duinbeekseweg 5
4356 CD Oostkapelle
tel. 0118-583112
- **Mevrouw. M.H.
Verstraeten-Iserbyt**
Reuzenhoek 27
4543 NC Zaamslag
tel. 0115-431615

Limburg:

- **De heren J.W.A.M. van
Opstal en J.H.M. Willems**
Veldstraat 12A
6227 SZ Maastricht
tel. 043-3616267

*Eerst opbellen voor u op pad
gaat is verstandig, ook i.v.m.
route-aanduiding.*

'We zijn overgeleverd aan het tuincentrum'

Het huis met tuin ligt omgeven door water op de zompige veengrond die zo kenmerkend is voor dit deel van Zuid-Holland. We bevinden ons in Waddinxveen, op bezoek bij ex-zadenkweker Evert Jan van Beek (62). Op de achtergrond horen we vogels kwinkeleren en kippen kakelen. Hier en daar schuift een konijn schichtig tussen de fruitbomen door. Met grote regelmaat overstemt een krijsende macho-haan ons gesprek. Het zaadbedrijf Van Hemert en Co., dat Van Beek veertig jaar lang met ziel en zaligheid leidde, werd onlangs met enige pijn in het hart in andere handen overgedragen. Maar Evert Jan van Beek is niet

van plan zijn tijd in ruste door te brengen. Eindelijk heeft hij nu de gelegenheid om een ander doel vorm te geven: het vastleggen van de nog aanwezige expertise over de moestuin.

Evert Jan van Beek

Als 'jochie van 26' kocht Van Beek in zijn geboortedorp Waddinxveen twee naast elkaar gelegen percelen. Op het achterste, smalle, perceel - omgeven door sloten en veengaten - liet hij een huis bouwen. Achter het huis bepaalt de begroeiing van wilgen en elzen aan de overkant van een breed ontveningsgat het uitzicht. Rijk bloeiende ramblerrozen voegen zich onnadrukkelijk in het overigens natuurlijke struweel. Voor het huis, achter het hoog opgeschoten riet langs de weg, ligt wat tot voor kort de proeftuin voor eenjarigen was. Het deel dat direct in het zicht van het huis ligt is omgevormd tot twee vierkante tuinen. De ligging is heel bewust gekozen: langs de oprit ligt de siertuin, ernaast de Mooie Moestuin. Het zicht vanuit het huis bepaalt de opbouw van de beplanting, zowel wat de zichtassen als de hoogte van de planten betreft. Beide tuinen zijn in vier symmetrische vakken verdeeld. Het verschil is, dat de beplanting in de siertuin voor het grootste deel vast is, terwijl in de Mooie Moestuin wisselteelt wordt toegepast. Knol-, blad-, vrucht- en bloemgewassen rouleren over de vier vakken om de bodem in conditie te houden en de opbrengst hoog. Van Beek laat zien, dat je met een goede teeltkeuze een moestuin kunt krijgen die ook bijzonder aantrekkelijk oogt. Dat is te bereiken door, net als in de siertuin, te werken met variëteiten die verschillen in vorm, grootte, kleur en bloei. Omdat vroeger het hoofddoel van een moestuin de opbrengst was, golden er beperkingen wat betreft de rangschikking van de planten: je moest gemakkelijk kunnen wieden, dus er werd vaak voor teelt in rijen gekozen. Een moestuin is daardoor bijna altijd formeler van aanleg dan een siertuin. Dat wordt verder versterkt door de behoefte aan beschutting, waarvoor je windsingels of hagen aanplant. Samen met de keuze en vormgeving van de harde materialen bepalen deze elementen het uiteindelijke aanzicht van de tuin.

Van Beek leidt ons enthousiast rond, terwijl hij hier en daar hurkt om wat onkruid weg te werken of om de kleur van het gewas beter te

DE KWALITEIT VAN BELICHT ZILVER

Boeken
Jaarverslagen
Brochures
Affiches

Unitled (1984) SACHA KOULITCHOV, HOLLAND

"We are convinced
that the key of our future
lies in understanding
how different cultures communicate"

CIRCLE 24

V_d

VEENMAN DRUKKERS
Edo 0318 64 84 00

tonen. Hij noemt zichzelf een 'vakgek', die altijd gekozen heeft voor een vrij grote ambachtelijkheid, ook in zijn vak als zaden-keker. In 1958, na zijn diensttijd bij de luchtmacht, stapte Van Beek in het zadenbedrijf waar zijn vader van boekhouder tot commercieel directeur was opgeklommen. Hij werd uiteindelijk naast zijn vader technisch directeur. Kennis en expertise van het zaden-vak zijn hem niet komen aanwaaien. Hij volgde de vakopleiding tuinbouw- en landbouwza-den, een aantal elementaire veredelingscursussen en volgde het vak veredelingsleer van de ingenieursstudie in Wageningen. Op de vraag of het zijn ambitie was om het bedrijf van zijn vader, die tot 1978 nog mee-werkte, over te nemen, zegt Van Beek: 'Ik had er niets tegen en er was alles voor. Ik was de enige zoon en dik met mijn vader. Hij zat heel uitdrukkelijk op mij te wachten. Het voelde niet als verplichting, meer als een vanzelfsprekendheid'.

In veertig jaar heeft Van Beek 'ongeloflijk' veel zien veranderen in de wereld die zaadhandel heet. Maakte zijn vader de periode van het pure koopmanschap nog mee, hij zag hoe ras-senonderzoek- en veredeling in ontwikkeling kwamen. 'In mijn vaders tijd was het zo: je verkocht stambonen dubbele witte zonder draad en die had iedereen. Het ging er om of jij een aardige vent was, die goed kon verko-pen - en als je een dubbeltje of stuiver goedko-pers was, dan was je helemaal een kanjer! Mijn tijd is het verhaal van de tien kleine negertjes. Van de handelaren die er waren toen ik begon, zijn er nog een of twee over. Degenen die nu groot zijn, zijn bijna allemaal multinationals. Daar staat gewoon een manager aan het roer. Zo iemand heeft niets meer met spinazie te maken. Hij vraagt zich alleen af of de aandelen morgen wel omhoog gaan. De veredelaar van tomaten en komkommers zal nog wel een groene jongen zijn, maar verder is het gewoon een product om mee te scoren. Dat moet ook wel anders ligt het bedrijf met z'n pootjes omhoog'.

Van Hemert & Co heeft desondanks zijn hoofd boven water weten te houden door enerzijds de filosofie 'vakmanschap is meester-schap' te hanteren en anderzijds de, zoals Van Beek het noemt, Japanse methode te volgen: iets wat verkeerd is weg snijden en niet achter-uit, maar vooruit kijken. 'Wij hebben puur voor de vakhandel gekozen en zijn duidelijk uitgegroeid tot een vakspecialist alléén voor Nederland. Wij deden niet mee aan: wie is de grootste'.

In dat beeld past heel duidelijk de combinatie met Cruydt-Hoeck in Groningen. Cruydt-Hoeck had behoefte aan de know-how van het verpakken van zaden, het bedrijf van Van Beek had de behoefte zich te onderscheiden van anderen. 'Wij hebben van de uitstraling van het merk Cruydt-Hoeck kunnen profiteren en konden ons daardoor op een veel exclusiever terrein van bloemenzaden gaan bewegen. We hoefden ook nooit iets op papier te regelen. Zo'n soort vertrouwen kom je vandaag de dag haast niet meer tegen. Gelukkig wordt kwali-teit door een groot aantal mensen herkend. Dat deel van de tuinmarkt is weer groeiende: steeds meer mensen willen kwaliteit'.

Het idee om zijn ambachtelijke kennis en expertise op papier te zetten is niet van giste-ren. 'Het zit al een kleine twee jaar in mijn hoofd. Je ziet de kennis over de moestuin gewoon weglekken. De perfecte zaadboer bestaat niet meer, want het zaadvak is in die zin uitgestorven. Er is geen omzet in te beha-len, dus iedereen is overgeleverd aan het tuin-centrum'. Van Beek werkt graag samen met geestverwanten. Hij is klaar voor een boek waarin niet alleen zijn expertise, maar ook die van anderen aan de hand van voorbeeldtuinen in woord en beeld worden verhaald. 'Het zou heel aardig zijn mijn expertise vast te leggen, maar ik wil zo'n boek niet alleen schrijven. Ik zie mezelf eerder als aangever. Er kan zo een kruisbestuiving ontstaan en het eindresultaat wordt daardoor alleen maar mooier'.

Leo den Dulk en Trees Nolte

Volgend Tuinjournaal

In dit nummer aandacht aan GRENZEN AAN DE TUIN - Oude, moderne en eigentijdse GROENE MUREN - HAGEN van gevlochten wilg, meidoorn en hult als bescherming van moestuinen en plekken voor dieren - HAGEN als ruimtelijk middel en als decoratie op zichzelf - HAGEN als voortzetting van een gebouw en als onderdeel van het landschap - HAGEN van liguster en taxus als cultuuropvatting, bijgeloof en traditie.

'Wolkende' heggen van J. Wirtz

PARKEN, TUINEN EN HET LANDSCHAP VAN DE 21E EEUW. Heeft landschapsgoeroe ADRIAAN GEUZE (West 8) de sleutel voor het industriële groen van straks? Over wissel-werken in het groen én de BEDRIJFSTUINEN als marketinginstrument.

De idee achter de CHINESE TUIN, de rol en status van de CHINESE TUINARCHITECT, historie en eigentijdse CHINESE LANDSCHAPS-ARCHITECTUUR en China als 'DE MOEDER VAN DE AZIATISCHE TUINEN'. Een boeiend artikel van sinoloog Fons Lambooy.

Nederland kent een scala aan organisaties die zich bezig houdt met bescherming en behoud van ons (cultureel) landschap - natuurmonumenten, parken, buitenplaatsen, tuinen. In een eerder Tuinjournaal heeft u kunnen lezen over het Engelse equivalent - in dit nummer een artikel over de MONUMENTENZORG IN DUITSLAND.

Ook doen wij uitgebreid verslag in woord en beeld van de NTS-

DONATEURSDAGEN in Noord-Limburg, de Noordoostpolder en de Betuwe en de belevenissen van de Tuinenstichting op de kwekerijdagen Bingerden en de Amsterdamse Open Grachtendagen.

Verder:

- Een bijzondere tuin onder de OPEN TUINEN • HISTORISCH PLANTGOED • HUMAN INTEREST: portret van een opmerkelijke groenenthousiast • KWEKERSPORTRET: bijzondere kwekers vertellen over hun expertise en sortiment • RECENSIES van opmerkelijke tuinboeken • de COLUMN • En nog VEEL MEER....

Het volgende Tuinjournaal verschijnt november 1998

Patiotuin Veenman Drukkers, foto: J. Musch

Donateursdag Noord-Limburg

N E D E R L A N D S E T U I N E N S T I C H T I N G

BESTUUR

Voorzitter

Mevr. drs. J.R. Beets-Hehewerth

Vice-voorzitter

A.J. van der Horst (redactie)

Waarnemend secretaris

Mevr. J. Renee-Francot

Penningmeester

Ir. M. Kamps

(In- en verkoop/Monumententent)

Leden

Mr. J.H. Boerboom

Mr. drs. J.W. Edinga

J. de la Hayze

(Open Tuinen- en Kwekerijent)

G. Heuff (Monumententent)

C.J.M. Janssen

Dr. E. A. de Jong

Ir. K.R. de Poel

Mevr. A. Proper-Pranger

Ir. L. Vellekoop

RAAD VAN ADVIES

Mevr. ir. E. Hof-de Boer

Drs. R. de Jong

Mevr. drs. C.S. Oldenburger

Ir. T.S. Smith

Drs. H.M.J. Tromp

VERKOOPCENTRALE

Mr. B. Knottenbelt

Treckerweg 30

3832 GX Leusden

HOOFD BUREAU

Mevr. drs. E.M.A. van Lynden

(Monumententent)

MEDEWERKERS

Mevr. S.H. de Leur

(Donateursdagent, Walenburgic)

Mevr. N. van der Horst

(Pr-ic en donateursadm.)

H. J.A. Grossouw (Financiële adm.)

ONDERZOEK

NEDERLANDSE TUINEN

Coördinator

mevrouw drs. C.S. Oldenburger

Conservator Bibliotheek LUW

tel. 0317-483028

REDACTIE TUINJOURNAAL

Eric Blok

Gerritjan Deunk

Leo den Dulk

Jan van Hoften (Brussel)

Arend Jan van der Horst

Marian Lenshoek

Trees Nolte (bureau/cindredactie)

MEDEWERKERS Tuinjournaal 3,

augustus 1998

Johanna ten Dam

Erik de Jong

Peter Yvon de Vries

VORMGEVING

Studio Deunk

Berenstraat 15, 1016 GG Amsterdam

020-6220545 fax 020-6275982

DRUKKERIJ

Veenman drukkers

Postbus 18, 6716 BX Ede

tel. 0318-648400 fax 0318-648484

@Advertenties vallen niet onder de verantwoording van de redactie. Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na (schriftelijke) toestemming van de redactie en met duidelijke bronvermelding. Gaarne toezending van 2 exemplaren aan de redactie van Tuinjournaal.

SECRETARIAAT

Herengracht 476,

1017 CB Amsterdam,

tel. 020-6235058, faxnr. 6385851

E-mail: nederl.tuinenst@hetnet.nl

Girorek.nr. 1937912

Girorek.nr. donaties 5595446

Bankrek.nr. 54.01.60.989

ABN-AMRO

Stichting Steunfonds Bankrek.nr.

54.01.41.305 ABN-AMRO

Bankrek.nr. 646 4103471 94 BANK-

UNIE N.V. (Poppel, België)

N E D E R L A N D S E T U I N E N S T I C H T I N G

Tegelijk met de toename van de welvaart in de tweede helft van de 19de eeuw bereikte in Nederland ook de tuinarchitectuur een hoog peil. In landelijke en stedelijke gebieden kwamen tuinen en parken tot stand van ontwerpers als Zocher, Watzel, Springer, Tersteeg en vele anderen. Van hun werk, doorgaans aangeduid met 'jongere tuinkunst', is veel aan latere generaties overgedragen. Voor deze kunstvorm ontbreken evenwel wettelijke beschermingsregelingen zoals voor 'gebouwde' architectuur, terwijl velerlei gevaren voor teloorgang dreigen: ongeïnteresseerdheid of onwetendheid van de eigenaren, verandering van bestemming, gemeentelijke uitbreidingsplannen etc.

Om een bijdrage te kunnen leveren tot het behoud van deze tuinen werd in 1980 de Nederlandse Tuinenstichting opgericht, met -in het kort- als doelstelling: het in stand houden van tuinen met een karakteristieke vormgeving, ligging en beplanting. De stichting heeft inmiddels ca. 8.000 donateurs. Middelen tot verwezenlijking van de doelstelling zijn o.m. het geven van:

- informatie over tuinarchitectuur in Nederland in de periode 1850 - heden, ook d.m.v. wetenschappelijke publikaties;
- advies m.b.t. behoud van waardevolle tuinen uit genoemde periode; adhesie bij acties tot behoud in geval van dreigende schade.

De donateurs vervullen dikwijls een actieve rol binnen de Nederlandse Tuinenstichting. Als onderlinge dienstverlening stellen een kleine 200 tuineigenaren hun tuinen op vaste dagen kosteloos open voor collega-donateurs. Anderen zijn behulpzaam bij het organiseren van dagen waarop bijzondere tuinen in groepsverband worden bezocht, bij public-relations activiteiten ten behoeve van de Nederlandse Tuinenstichting, in de tuinschaps van de Nederlandse Tuinenstichting en, niet het minst, bij het onderhoud en de openstelling van de Hof van Walenburg te Langbroek - een unieke tuin waarover de Nederlandse Tuinenstichting het beheer voert.

De jaarlijkse donatie bedraagt minimaal f42,50, buitenland f50,-. Een hoger bedrag mag ook! Donateurs ontvangen vier maal per jaar het Tuinjournaal; in het februari-nummer -het Open Tuinenboekje- worden alle 'Open tuinen' beschreven. De donatie geldt voor het kalenderjaar; het donateurschap wordt stilzwijgend verlengd tenzij het vóór 1 januari van het volgende jaar wordt opgezegd. Aan alle donateurs wordt jaarlijks een tuinpas (op naam) toegezonden, die als toegangsbewijs (voor 2 personen) voor de 'Open tuinen' dient en recht geeft op korting in geval van aankopen bij kwekers en tuinplantenwinkels die bij de Nederlandse Tuinenstichting zijn aangesloten. Geschenk-donateursschappen, junioren- en meerjarendonateursschappen zijn eveneens mogelijk. Aanmeldingen en nadere informatie bij het secretariaat: Herengracht 476, 1017 CB Amsterdam, telefoon 020-6235058.

NEDERLAND

- ◆ Abbing Tuinmarkt
Zeist 0343 - 51 37 41
- ◆ Bergerac B.V.
Bergen NH. 072 - 58 15 087
- ◆ Joke de Groot Interieur
Maastricht 043 - 32 51 482
- ◆ Europatuin Haaxman
Eemnes 035 - 53 87 711
- ◆ De Huismus
Leeuwarden 058 - 21 33 566
- ◆ Marijke Janssen, Sambeek
(Boxmeer) 0485 - 57 58 68
- ◆ Laheij Exclusief
Arnhem 026 - 44 23 529
- ◆ S. van Leeuwen Antiques
Noordeinde 164, Den Haag
070 - 36 53 907
- ◆ Palladio Tuin & Serremeubelen
Goes 0113 - 21 58 38
- ◆ Rodenburg Tuincentrum B.V.
Etten-Leur 076 - 50 16 544
- ◆ Rodenburg Tuincentrum B.V.
Woerden 0348 - 41 24 66
- ◆ Serambi Buitenmeubelen B.V.
Kaatsheuvel 0416 - 54 00 70
- ◆ 't Swarte Schaep
Ruinerwold 0522 - 44 30 15
- ◆ Intratuin's Gravenzande
Gravenzande 0174 - 41 35 40
- ◆ Intratuin Groningen
Groningen 050 - 54 21 322
- ◆ Intratuin Halsteren
Halsteren 0164 - 68 30 36
- ◆ Intratuin Heemstede
Heemstede 023 - 51 01 515
- ◆ Intratuin Heerenveen
Heerenveen 0513 - 63 62 50
- ◆ Intratuin Lochem
Lochem 0573 - 25 23 56
- ◆ Intratuin Woudrichem
Rijswijk 0183 - 44 19 94

BELGIË

- ◆ Tuinhobby Algoet
Zwevegem 056 - 75 52 03
- ◆ Bourbon-Sleeckx Bvba
Schilde 03 - 38 30 669
- ◆ Breughel Oombergen
Zottegem 09 - 36 08 063
- ◆ Bloemen Bulckens-Beirinckx
Herentals 014 - 21 25 45
- ◆ N.V. Dequidt Houthandel
Veurne 058 - 31 10 58
- ◆ Deweert
Oostende 059 - 80 52 89
- ◆ Fiorina N.V.
As 089 - 65 71 34
- ◆ Hanolux
Turnhout 014 - 41 76 74
- ◆ Compagnie des Jardins
Brussel 02 - 37 57 239
- ◆ De Maretak
Halle-Breedhout 02 - 36 15 796
- ◆ Van Mele Bvba
Hamme 052 - 47 90 14
- ◆ Meubilli Bvba
Knokke-Heist 050 - 60 40 14
- ◆ Rodenburg Tuincentrum N.V.
Schoten 03 - 63 30 488
- ◆ André de Stercke
Lochristi 09 - 35 56 134
- ◆ Vanhie Bvba
Meise 02 - 27 20 172

LUXEMBURG

- ◆ J.C. Donnersbach
Keispelt 30 88 93

SUN FURNITURE

TEAKHOUTEN TUINMEUBELN

ANTIETK VAN DE TOEKOMST